

MARINEBLAD

125
JAAR

NUMMER 3 | MEI 2015 | JAARGANG 125

UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE VERENIGING VAN MARINEOFFICIEREN

- Herdenking Zr. Ms. Adder
- Maritieme diplomatie:
theorie of doctrine?
- Autonome drones

En verder

- Patrick Cammaert over Korpsgeest
- Terugblik KVMO Veteranendag

KVMO

www.kvmo.nl

inhoud

4

19

9

26

COLUMNS

- 3 **VOORZITTER KVMO**
- 13 **SERGEI BOEKE**
- 29 **KO COLIJN**

MENSEN

- 4 **HERDENKING ZR. MS. ADDER**
- 24 **VANUIT HET BUITENLAND**
Tjarko Leungen
- 26 **OP ZOEK NAAR KORPSGEEST**
Patrick Cammaert
- 33 **EN MIJN SCRIPTIE IS**
Hugo Engelbrecht
- 35 **IN MEMORIAM**

ACTUEEL / KENNIS

- 9 **STRATEGISCHE ONTWIKKELINGEN**
Maritieme diplomatie: theorie of doctrine? door D. Turk
- 14 **OPINIE**
The perfect storm door T. Welter
- 19 **DEFENSIE ONTWIKKELINGEN**
Autonome drones door A.A. Bon

VASTE RUBRIEKEN

- 8 **CARTOON**
- 8 **REACTIES**
- 17 **BOEKEN**
- 30 **VERLEDEN-HEDEN**
Het Marineblad in 1965 door R.A.J. de Wit
- 33 **KVMO ZAKEN**
Terugblik KVMO Veteranendag 2015
- 35 **ACTIVITEITEN**

COLOFON

3 | MEI 2015

ISSN: 0025-3340

Hoofredactie:
KLTZ ing. M.E.M. de Natris
mw. drs. M.L.G. Lijmbach

Eindredactie
mw. drs. M.L.G. Lijmbach

Artikelencommissie
drs. A.A. Bon, LTZ (TD) ing. J.M.T. Bongartz,
LTZ (LD) mr. M.D. Fink, LTZ (TD) F.G. Marx
MSC, LTZ 2 OC (TD) dr. ir. W.L. van Norden,
LTZ 1 drs. R.M. de Ruiter, LTKOLMARN'S
R.A.J. de Wit

Medewerkers:
mw. drs. Z. Borgeld-Guman, mr. S. Boeke,
prof.dr. J. Colijn, KLTZ (TD) H. Boomstra (cartoon)
MCD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
EposPress
Postbus 1070
8001 BB Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementen
Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis. Informatie over het lidmaatschap van de KVMO staat op: www.kvmo.nl onder 'FAQ'. Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland) per jaar.

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). Richtlijnen voor het schrijven en aanleveren van artikelen zijn in te zien op www.kvmo.nl onder 'Marineblad'.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of secretariaat@kvmo.nl

Foto cover:
Last Post tijdens de herdenking van
Zr. Ms. Adder. (Evert-Jan Daniels/MCD)

De KVMO maakt deel uit van de

MARC DE NATRIS, VOORZITTER KVMO

column

Op 10 april jl. heb ik samen met de voorzitter van de Stichting Gedenkteken Zr. Ms. Adder aan de boulevard van Scheveningen een door de KVMO gesponsorde plaquette ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de ramp met Zr. Ms. Adder onthuld. Tijdens de plechtige bijeenkomst voorafgaand aan de onthulling werd uitgebreid stilgestaan bij de ramp, die er toe heeft geleid dat zowel de KVMO als de Kustwacht zijn opgericht. In dit Marineblad wordt dan ook uitgebreid stilgestaan bij het nieuwe gedenkteken voor de Adder.

De Adder ging niet ten onder tijdens een 'perfect storm'; het schip was niet zeewaardig en kon niet anticiperen op onverwachte omstandigheden. In het opiniestuk 'The perfect storm' uit LTZ 2 OC b.d. Ton Welter zijn bedenkingen of Europa nog wel veiligheid aan de komende generaties kan bieden. Hij betoogt dat de Koude Oorlog terug is in Europa en dat de zuidas van Europa totaal uit balans is. Krachtig optreden is volgens hem dan ook dringend nodig.

Krachtig optreden, dat onder meer met maritieme diplomatie kan worden afgedwongen. In zijn bijdrage aan de discussie over strategische ontwikkelingen schrijft drs. Danny Turk dat reeds in de 19e eeuw werd ingezien dat 'our diplomacy stands for nothing when we have not a fleet to back it'.

Bij een internationale crisis was de eerste vraag van de voormalige Amerikaanse president Bill Clinton: welk vliegdekschip ligt het dichtst in de buurt om zodoende met maritieme diplomatie kracht bij te zetten? De Chinezen hebben dit ook goed begrepen. Telkens wordt de zichtbaarheid naar een hoger plan gebracht. Onder meer met een havenbezoek aan Nederland maar ook met een gezamenlijke maritieme oefening, met Rusland, te houden in de Middellandse Zee. Volgens de schrijver slechts een voorbode van wat ons te wachten staat.

Krachtig optreden is ook één van de aspecten die voortvloeien uit de Korpsgeest. In dit nummer beantwoordt GENMAJMARN'S b.d. Patrick Cammaert hierover de vragen in de rubriek 'Op zoek naar de Korpsgeest'. *The few, the proud, the marines*; velen willen het maar uiteindelijk is het slechts een klein eliteclubje dat er voor het leven ('eens marinier altijd marinier') bij hoort.

Oók in het kader van de arbeidsvoorwaarden is krachtig optreden vereist. Onlangs is in de Tweede Kamer wederom de bijzondere positie van de militair bevestigd. Het wordt dan ook hoog tijd dat deze bijzondere positie wordt verankerd in de rechtspositie van de militair. Alleen op deze manier kan de balans tussen 'zoet' en 'zuur' in evenwicht worden gehouden. Ik verwijs u graag naar het ProDef-bulletin voor nadere informatie.

In dit nummer ook aandacht voor oud minister-president en oud marineofficier KTZ b.d. Piet de Jong. Ter gelegenheid van De Jongs honderdste verjaardag publiceerde weekblad Elsevier onlangs een rijk geïllustreerde, korte levensbeschrijving. In zijn recensie van deze speciale editie geeft dr. J.W.L. Brouwer aan dat KTZ b.d. De Jong één droom had, namelijk admiraal worden. Deze droom heeft hij niet kunnen verwezenlijken omdat 'het land' een beroep op hem deed en in plaats van een glanzende marinecarrière heeft dit geleid tot een bijzondere politieke carrière.

Via mijn voorwoord wil ik (onze) KTZ (LD) Rob Hunnengo van harte feliciteren met het feit dat het Zijne Majesteit de Koning heeft behaagd hem, mede vanwege zijn KVMO-werkzaamheden, te benoemen tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau, met de zwaarden.

Ik wens u veel leesplezier.

Onthulling gedenkteken Zr. Ms. Adder

KLTZ Marc de Natris, voorzitter KVMO, en Richard Schmüll, voorzitter van het bestuur van de Stichting Gedenkteken Zr. Ms. Adder, tijdens de ceremoniële plaatsing van het gedenkteken. (foto Evert-Jan Daniels/MCD)

Vrijdagavond 10 april jl. heeft de voorzitter KVMO, KLTZ Marc de Natris, aan de boulevard van Scheveningen onder ruime belangstelling het gedenkteken ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de ramp met Zr. Ms. Adder onthuld.

Plaatsvervangend Commandant Zeestrijdkrachten, SBN Ben Bekkering, plaatste achter het gedenkteken een koker met de bemanningslijst van de rammonitor.

De ramp met de Adder, op 5 juli 1882, en de nasleep ervan vormden de reden voor oprichting in 1883 van de voorloper van de KVMO. Het vergaan van de rammonitor leidde in 1887 ook tot de instelling van een kustwacht bij de Dienst van het Loodswezen.

Als eerbetoon aan de slachtoffers van de ramp werd vanaf kustwachtvaartuig ms. Levoli Amaranth en reddingboot

Kitty Roosmale Nepveu een vuurpijl afgeschoten en een attentievuur ontstoken. Een Dornier van de Kustwacht maakte een *flypast*.

Voorafgaand aan de herdenking aan de boulevard was er een herdenkingsdienst in de Oude Kerk van Scheveningen. Tijdens die herdenking is door verschillende sprekers, waaronder burgemeester Van Aartsen van Den Haag, stilgestaan bij het met man en muis vergaan van de Adder. Hieronder zijn de speeches van SBN Bekkering, KTZ Veen en KLTZ De Natris afgedrukt.

Speech SBN Ben Bekkering Plaatsvervangend Commandant Zeestrijdkrachten

'Wij staan hier bijeen, voor een herdenking, met het gezicht naar de zee. Keegan, Brits historicus, schreef ooit een mooi boek over de *battle at sea*. Hij vroeg zich af waarom de mens overging tot oorlogvoering op zee.

Omdat de zee in zichzelf al voor de mens een vijandige omgeving was en is. Slechts door zich te omringen met allerlei hulpmiddelen, kan de mens op zee overleven.

Ook de bemanning van de Adder moet die afweging bewust of onbewust hebben gemaakt. Het schip was

een goed hulpmiddel om de vijandige zee te bedwingen. Dachten ze. Dat bleek niet juist. Om redenen die tot op de dag van vandaag onbekend zijn is het schip vergaan. Alle Hens kwam daarbij om.

Natuurlijk is er gezocht naar een oorzaak. Natuurlijk is het jammer dat die niet is gevonden. Maar gelukkig kon er

wellicht daardoor ook iets moois ontstaan: de oprichting van twee waardevolle instituten die de veiligheid op zee en de waarde van een goed uitgeruste marine gingen uitdragen. De andere sprekers, KLTZ Marc de Natris en KTZ Ed Veen komen daar ongetwijfeld op terug.

Niet het zoeken naar een schuldige maar het institutionaliseren van het debat. Een debat dat daarna wellicht indirect vele levens heeft weten te redden. Terug naar Keegan. Maar waarom dan toch naar zee? Het antwoord ligt voor de hand, soms zo zeer voor de hand dat men het voor zoete koek aanneemt. Was het niet voormalig MP De Jong die zei dat de Nederlander met zijn rug naar de zee is komen te staan, tenzij het kwik boven de 23 graden stijgt, terwijl zijn boterham toch voor een groot deel daar wordt verdiend?

Het zijn de economie en de handel die ons naar zee doen gaan. Het is de marine die die belangen beschermt. Dat deed de Adder hier op de Noordzee, dat doen op dit moment de Johan de Witt, de Zeeland, de Bruinvis, de Willemstad, mariniers en vlootpersoneel op vele plekken in de wereld: de Golf van Aden, het Caribisch gebied, Irak en Mali.

Die veilige zee, voor een ongestoorde handel en bewaring van de internationale rechtsorde, is niet iets wat de marine kan claimen. Dat moeten we met partners doen. Internationale partners, zoals integratie met de Belgische marine en de operationele samenwerking met de Britten. Nationale partners, zoals de collega's van de andere krijgsmachtonderdelen, die met ons en wij met hen op missie gaan. Met overheidspersoneel, zoals in de nieuwe maritieme strategie van I&M en in de diplomatie met BZ.

Speech KTZ Ed Veen Directeur Kustwacht

'In 1882 verging Zr. Ms. Adder met man en muis in een positie nog geen 5 mijl uit de kust van Scheveningen, deze locatie zal vanavond, vrijdag 10 april 2015, gemarkeerd worden door een zeesleper van de Kustwacht levoli Amaranth.

Het incident met Zr. Ms. Adder heeft niet direct geleid tot de oprichting van de Nederlandse Kustwacht. De Kustwacht zoals wij die nu kennen, werd pas in 1987 opgericht. Nu lijkt het of de Nederlandse Overheid meer dan 100 jaar heeft gewacht om de Kustwacht op te richten. Niets is minder waar, een vorm van Kustwacht ontstond al in de zomer van 1883. Het personeel van de Kustverlichting, een onderdeel van het Loodswezen, kreeg taak om uitkijk op zee te houden. Jarenlang is de bewaking van de kust vanaf de bemande vuurtorens uitgevoerd. Na de Tweede Wereldoorlog door de komst van radar en betere communicatiemiddelen

Met civiele partners, zoals in de gouden driehoek met de nationale industrie bij de bouw van prachtige schepen. Met regionale partners in vele verbanden, zoals ook hier in Scheveningen.

Wij koesteren die partnerschappen en onze partners. We dragen bij met de mogelijkheden die onze schepen en eenheden leveren en wij dragen bij met kennis en ervaring. Kennis en ervaring als het destillaat van vele lessen. Lessen die we hebben geleerd uit vele avonturen, incidenten, missies en conflicten.

Zoals ook de lessen die we hebben geleerd van de Adder. Wat er met de Adder is gebeurd was een ramp, zeker voor de nabestaanden. Het was een blamage geweest als we ergens niet toch de lessen hadden opgepikt en ik denk dat we dat hebben om herhaling te voorkomen. En uit respect voor de Adder. Daarom is het goed dat we hier zijn: uit respect voor de bemanning van de Adder.'

De koker met daarin de bemanningslijst van Zr. Ms. Adder. Deze koker is achter het gedenkteken geplaatst. (foto Evert-Jan Daniels/MCD)

Na afloop van de herdenkingsdienst in de Oude Kerk in Scheveningen verplaatste het gezelschap zich, onder begeleiding van de Tamboers en Pijpers van het Korps Mariniers, naar de boulevard voor de onthulling van het gedenkteken. (foto Evert-Jan Daniels/MCD).

den hiervan zijn, de Sint Elisabethsvloed van 1421, de watersnoodramp van 1953, maar ook het incident met Zr. Ms. Adder. De zee is voor de mens een zeer onvriendelijk milieu. Zonder bescherming of platform kan hij of zij het daar niet lang in uithouden en dat is onveranderd het geval. Gemiddeld wordt de Kustwacht en de eenheden van haar partner organisaties de Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij en de Reddingsbrigades 1600 keer per jaar gealarmeerd, alleen al om *Search And Rescue* acties uit te voeren.

Het belang van de Noordzee voor onze welvaart neemt tegenwoordig nog verder toe. De Noordzee was altijd al een van de drukste zeeën ter wereld, maar nu is het ook een van de meest benutte zeeën ter wereld. Alleen al op het Nederlands continentaal plat varen per jaar meer dan 250.000 schepen rond, staan 136 booreilanden, worden diverse forse windmolenparken gebouwd en liggen 1000'n mijlen pijpleidingen en kabels. Het is bij elkaar een complexe en kwetsbare infrastructuur, die een enorme waarde voor onze samenleving vertegenwoordigt. Tot voor kort was de Noordzee voor de Nederlandse kust een relatief veilig kustgebied. De zanderige bodem leverde bij strandingen van schepen weinig schade op. Maar de constructie van windmolenparken en booreilanden levert bij een mogelijke aanvaring met steeds grotere schepen een ander risicobeeld op. Bedenk dat containerschepen met soms wel bijna 20.000 containers aan boord een ladingwaarde hebben van meer dan een half miljard euro. Het is dan niet langer vlot trekken en een laagje verf of *anti-fouling* er op. Scheuren in de scheepsromp door een betonnen obstakel leveren dan een heel ander type

incident op. De kosten van een dergelijk incident – zowel economisch als voor het milieu – zijn enorm en niet ondenkbeeldig.

Technologische vernieuwingen en verbeteringen hebben dit risico niet ongedaan kunnen maken. Twee jaar geleden kwam een roro schip de Baltic Ace in aanvaring met de Corvus J. De Baltic Ace zonk binnen 20 minuten, waarbij 11 van de 23 schepelingen omkwamen. De berging, die nu plaatsvindt, van dit 24000 ton grote schip kost 67,5 miljoen euro en dat bedrag komt grotendeels voor rekening van de staat. Dit veranderde risicobeeld kan alleen gemitigeerd worden als gebruikers zich meer bewust worden van deze complexe omgeving. Dit kan bereikt worden door betere voorlichting, toezicht en handhaving. In dat kader is de Nederlandse Kustwacht met haar partnerorganisaties bezig een transformatie te maken om toezicht op het gebruik van de Noordzee structureel te verbeteren. Nederland heeft haar les geleerd. 133 jaar geleden vormde het trieste incident met Zr. Ms. Adder de aanleiding tot meer toezicht op zee. Achtentwintig jaar geleden werd de huidige Kustwacht opgericht vanwege veranderde belangen op de Noordzee. Op het ogenblik maken de Nederlandse Kustwacht en haar partners de stap om niet alleen reactief incidenten aan te pakken, maar wordt getracht meer en meer preventief op te treden.

Het trieste incident met Zr. Ms. Adder heeft daarmee tot een proces van verbetering geleid. Dat proces mogen we niet vergeten en het monument ter nagedachtenis aan de bemanning van Zr. Ms. Adder zal ons daarbij helpen.'

Speech KLTZ Marc de Natris voorzitter KVMO

'Ongeveer op dit tijdstip kwamen 132 jaar geleden 189 marineofficieren bijeen. Het was een dwarsdoorsnede van de officierenpopulatie, van de LTZ2 tot aan de Vice-admiraal.

Net zoals vandaag de dag was het een bijzondere gebeurtenis: zoveel marineofficieren die bijeenkwamen. De bijeenkomst leidde uiteindelijk tot de oprichting van een vereniging. Een vereniging die heden ten dage bekend staat als de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren afgekort KVMO.

De reden waarom deze marineofficieren bijeen waren gekomen had alles te maken met het feit waarom wij hier vandaag bijeen zijn nl. de ramp met Zr. Ms. Adder. De verzamelde marineofficieren waren teleurgesteld, vertoewdigd of ja, misschien zelfs boos, omdat de onderzoeksc commissie, onder leiding van vice-admiraal R.L. de Haes, commandant LTZ1 Van der Aa en zijn onfortuinlijke bemanning de schuld gaf van het met man en muis vergaan van de rammonitor Adder.

In de ogen van de oprichters van onze vereniging was dit een onterechte en eenzijdige conclusie. Onderzoek onder commandanten van de zusterschepen had namelijk uitgewezen dat de Adder niet zeewaardig was, het schip had zich derhalve nooit op zee mogen bevinden. Daarnaast was de bemanning niet voldoende opgeleid, onder meer door een tekort aan geschikt personeel, als gevolg van de Atjeh-oorlog.

De leden van het eerste uur hadden zichzelf tot doel gesteld dat een dergelijke ramp zich nooit meer mocht voordoen. Tijdens de eerste vergadering werden de doelstellingen van de nieuwe vereniging bepaald. Deze doelstellingen zijn, hoewel in de loop der tijd gemoderniseerd, nog steeds leidend voor de KVMO.

Nog immer staat de KVMO voor een voor haar taak berekende Zeemacht. Hiertoe lobbyt ze onder meer in de Tweede Kamer en zet ze zich in voor het vergroten van draagvlak voor de KM in de maatschappij. Naast deze beroepsverenigingsactiviteiten is de KVMO ook een vakbond en behartigt ze zowel collectief als individueel de belangen van haar leden.

Voor een officiersvereniging is deze combinatie van beroeps- en belangenvereniging best bijzonder en soms ook wel lastig. Immers, officieren zijn vaak werkgever maar even zo vaak ook werknemer. Hoe ga je daarmee om als vereniging? Deze spagaat kwam al bij de eerste bijeenkomsten uitgebreid aan de orde. In het verslag van de eerste vergadering is te lezen dat 'als een van de grondslagen [is] aangegeven dat in een dergelijk lichaam [de KVMO, red.] als hoofdzaak van het uitoefenen van critiek geen sprake mocht zijn'. Een groot deel van de tweede vergadering betrof een discussie over wat er nu precies onder kritiek werd verstaan. Ik citeer uit het verslag: 'Er

Ook de burgemeester van Den Haag, Jozias van Aartsen, op de foto derde van rechts, sprak tijdens de herdenkingsdienst. (foto Evert-Jan Daniels/MCD)

werd onderscheid gemaakt tussen de scherpe vorm die niet des officiers is omdat dit de grootste vijand van elke kalme en degelijke behandeling van zaken betreft en de zachtere vorm. De zachtere vorm scheidt den persoon van de voordracht en zal derhalve geen kwaad bloed zetten.' Als huidig voorzitter van de KVMO kan ik vaststellen dat er in 132 jaar dus niet veel veranderd is. Vandaag de dag is de KVMO nog steeds kritisch als dit nodig is maar daarbij is ze altijd bedacht op het voorkomen van het beschadigen van personen.

Dames en heren,
De KVMO is onlosmakelijk verbonden met de Adder. We hebben het monument op begraafplaats Huisduinen te Den Helder geadopteerd. Bij elk lustrum van de vereniging wordt er een plechtige ceremonie gehouden en indien nodig wordt het monument schoongemaakt en gerestoureerd. Op deze wijze gedenken we elke vijf jaar commandant Van der Aa en zijn bemanning.

Voor het hoofdbestuur van de KVMO, toen ze werd benaderd door het bestuur van de Stichting Gedenkteken Zr. Ms. Adder, was dan ook niet zozeer de vraag of maar hoe zij zou kunnen participeren. Over de vraag van het Stichtingsbestuur om de herinneringsplaquette te sponsoren hoefde het hoofdbestuur dus niet lang na te denken. De KVMO ziet het als haar plicht jegens de oprichters van onze vereniging en als eerbetoon aan commandant Van der Aa en zijn bemanning.

Ik dank u voor uw aandacht.'

'Ik ben het geheel eens met de strekking van de zogenaamde 'Gouden Driehoek' dat, bij een krimpende krijgsmacht en onvoldoende budgetten, voor nieuwbouwprojecten binnenlandse en buitenlandse samenwerking van groot belang is (referte het artikel 'Marinebouw "In het belang van Nederland"' van CDRE b.d. ir Van Koningsbrugge, Marineblad, februari 2015).

Die Gouden Driehoek werd volledig in die vorm precies 40 jaar geleden reeds toegepast met de ondertekening in april 1975 van de Tripartite Overeenkomst voor de gemeenschappelijke studie, ontwikkeling, beproeving en bouw van identieke mijnenjagers. (Zie Marineblad van juli 1979: "Het Mijnenbestrijdingsvaartuig"). Ook toen groeiden de bomen niet tot in de hemel, terwijl in alle landen de mijnenbestrijdingscapaciteit was versleten en nodig vervangen moest worden.

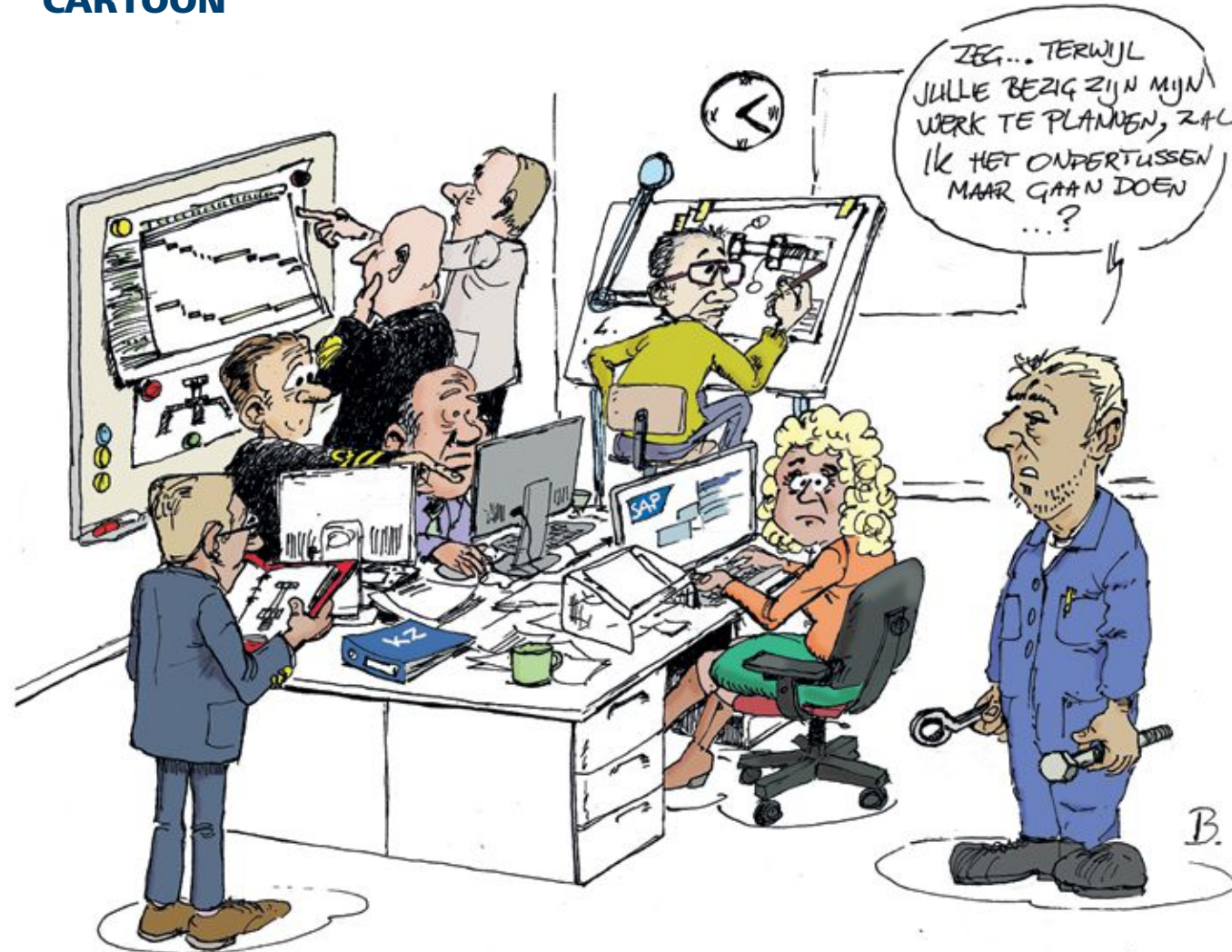
Nederland en België sloten zich evenwel niet aan bij een Frans programma, maar de drie landen besloten samen te werken omdat zij gemeenschappelijk stafeisen konden formuleren en konden aangeven, dat iedere participant een gelijkwaardige inbreng zou kunnen leveren naar kennis en naar industriële productie. Daartoe was grondig vooronderzoek bij de komende partners een belangrijk onderdeel voor het creëren van die samenwerking. Dat maakte het mogelijk de schepen op

identieke wijze in glasversterkte polyester te bouwen met aan elkaar toegeleverde installaties, welke door groepsbestellingen in elkaars land werden besteld en afgenomen tot in de kleinste details als de bijvoorbeeld de koffiemachine, behalve dan de Franse of Nederlandstalige naamplaatjes op alle apparatuur. Daarbij bleek wel eens, dat waar in het ene land geen industrie meer beschikbaar was voor een bepaald product(ieproces) in het andere land wel mogelijkheden gevonden konden worden, hetgeen voor de specifieke eisen van bijvoorbeeld een mijnenjager een groter gebied bestrijkt.

Van Koningsbrugge beaamt dit overigens ook in het Marineblad van januari 1986, waarin hij pleit voor meer Europese samenwerking. In de exploitatiefase zijn de voordelen navenant bij het op peil houden van reservedelen of het bij elkaar kunnen aankloppen voor assistentie. Een heel groot voordeel bij internationale samenwerking is wel, dat meer ogen met andere gezichtspunten naar een probleem kijken, waarbij ieder deelnemer belang heeft bij een goed eindresultaat. Dat heeft het mogelijk gemaakt, dat eigenwijze Nederlanders, tweetalige Belgen en chauvinistische Fransen goed met elkaar overweg konden gaan in dat project, wat geleid heeft tot een zeer succesvol vaartuig.'

KTZ b.d. M.F. Bus

CARTOON

Maritieme diplomatie: theorie of doctrine?

Op 27 januari 2015 meerden in Rotterdam de Chinese marineschepen Chang Baishan, Yun Cheng, Chao Hu af. Deze schepen hadden geparticipeerd in een antipiraterij-missie voor de Somalische kust en rondten hun uitzending af met een diplomatieke campagne langs verscheidene Europese landen. Rotterdam was één van de bestemmingen, en het Chinese bezoek aan Nederland moet gezien worden in het licht van de toenemende handelsbetrekkingen tussen beide landen.

Een bezoekje aan het Marinemuseum, tafelgesprekken tussen officieren, en het openstellen van de Chinese marineschepen voor publiek; ze droegen allemaal bij aan de pr van de Volksrepubliek China.¹ Hoe anders is dit met de aangekondigde gezamenlijke maritieme oefening van China en Rusland in de Middellandse Zee, die later in 2015 zal plaatsvinden. In het historische hart van maritiem Europa – waar stadsstaten als Athene en Venetië als eerste Europeanen maritieme macht ontplooiden – zullen Russische en Chinese marineschepen gezamenlijke oefeningen uitvoeren. Het signaal van deze landen richting het westen is ontegenzeggelijk en laat er geen misverstand over bestaan dat maritieme diplomatie twee gezichten heeft.²

In dit artikel zullen beide uiteinden van maritieme diplomatie belicht worden. Het is echter belangrijk om eerst het concept maritieme diplomatie te introduceren, om vervolgens te kijken naar de hedendaagse relevantie van maritieme diplomatie. Centraal hierbij is de vraag of maritieme diplomatie alleen een doctrine kan zijn voor grotere (maritieme) staten, en of het voor kleinere landen – zoals Nederland – beperkt blijft tot theorie?

Maritieme diplomatie: een theoretische introductie

'Our diplomacy stands for nothing when we have not a fleet to back it', schreef de Britse filosoof en econoom John Stuart Mill in de 19^e eeuw.³ Dit treffende citaat uit de 19^e eeuw typeert de essentie van maritieme diplomatie, toch is maritieme diplomatie als theoretisch concept relatief nieuw. De grootmeesters van maritieme strategie, Alfred T. Mahan en Julian Corbett, schonken in hun werken geen tot weinig aandacht aan de taken van de marine in vredetijd. De marine zou zich in vredetijd immers moeten voorbereiden op een beslissend treffen in oorlog; zo was althans het dictum van Mahan. Corbett

was iets genuanceerder aangaande maritieme diplomatie. Hij zag wel degelijk een zekere rol voor de marine in het veiligstellen van allianties of juist het voorkomen daarvan, maar veel verder dan dat ging hij niet bij een mogelijke conceptualisatie van maritieme diplomatie.⁴

Daarnaast is maritieme diplomatie als studieonderwerp lange tijd 'besmet' geweest met de associatie tot *gunboat diplomacy*. Deze agressieve vorm van maritieme diplomatie refereert aan het beleid van Europese en Amerikaanse marines in de 19^e eeuw, waarbij politieke doeleinden bereikt werden door de dreiging of de beperkte inzet van maritieme macht. Een impliciet gegeven daarbij is dat *gunboat diplomacy* alleen effectief kan zijn tegen militair zwakkere staten, omdat zij zich zullen schikken naar de wil van deze sterkere staten als gevolg van maritiem machtsvertoon.⁵ *Gunboat diplomacy* is de meest agressieve vorm van diplomatie en stopt in theorie bij de scheidslijn van oorlog en vrede; maar zoals de geschiedenis heeft laten zien is deze scheidslijn ook meerdere keren overschreden, zonder dat er daadwerkelijk sprake was van een officiële oorlog. Het bekendste voorbeeld is ongetwijfeld de 'opening' van Japan door Matthew Perry in 1853. Dus hoewel *gunboat diplomacy* een (agressief) onderdeel is van maritieme diplomatie, is het geen alomvattende definitie. Immers, marineschepen als mobiele entiteiten van nationale soevereiniteit en als symbool van staatsmacht hebben een breed pallet aan mogelijkheden om politieke doeleinden te bereiken. Het is derhalve belangrijk dat nationale regeringen zich bewust zijn van de manier waarop zij hun marineschepen als diplomatiek middel inzetten.⁶

Het ondersteunen van bondgenoten, afschrikken van rivalen, het promoten van de eigen zeemacht (pr), vlagvertoon, en het voorkomen dat andere maritieme mogelijkheden het bovengenoemde zelf kunnen doen, zijn

allemaal politieke taken van marines in vredetijd, met als doel het gedrag van andere staten te beïnvloeden.⁷ Dit gebruik van maritieme macht is zo oud als maritieme oorlogsvoering zelf maar werd pas tijdens de Koude Oorlog als theoretisch concept ontwikkeld. De nieuwe literatuur van voornamelijk Amerikaanse strategen en academici als James Cable en Edward Luttwak sloot aan op de bestaande werken over *coercion* en *deterrence* die gedurende de Koude Oorlog verschenen. Gepaard met de expansie van de Russische marine onder admiraal Gorshkov droeg dit bij aan het besef dat maritieme diplomatie in die periode van 'gewapende vrede' niet slechts iets was wat marines behoren te doen in vrede, maar dat maritieme diplomatie een doctrine op zichzelf is.⁸

De paradox is dat terwijl de marine gebouwd wordt voor

'De paradox is dat terwijl de marine gebouwd wordt voor optreden in conflictsituaties, de waarde van de marine in vredetijd inmiddels groeiende is'

optreden in conflictsituaties, de waarde van de marine in vredetijd inmiddels groeiende is. Situaties in vredetijd waarbij de marine op diplomatiek vlak niets te doen heeft zijn steeds zeldzamer. De toenemende maritieme activiteiten in de kustgebieden, het toenemend belang van de oceanen en een groeiend verlangen in deze geglobaliseerde wereld om ontstane crises te managen en niet te laten escaleren, hebben het belang van de marine als diplomatiek wapen of juist bindmiddel in de internationale betrekkingen versterkt.⁹ In dat opzicht is de marine, zelfs bij een dreigend conflict, uitermate geschikt als diplomatiek wapen. Marineschepen vertegenwoordigen dan wel nationale trots, het feit dat zij geen grond bezetten betekent dat conflictsituaties een laag intensiteitsniveau hebben en dat de-escalatie makkelijker te bewerkstelligen is zonder dat één partij gezichtsverlies lijdt.¹⁰

Het probleem is echter dat er nog een groot gat is tussen enerzijds de inmiddels uitgebreide theoretische analyses van maritieme diplomatie, en anderzijds een gebrek aan concrete operationalisatie van een doctrine. Het is immers gemakkelijk om een Chinees havenbezoek aan Rotterdam te categoriseren als een *goodwill*-missie en de aangekondigde maritieme oefening in de Middellandse Zee als een *show of force*-operatie. In de praktijk moet het diplomatieke belang van bepaalde missies afgewogen worden tegen de kosten en zal een diplomatieke inzet – zeker bij kleinere marines – ten koste gaan van inzet elders. Dergelijke afwegingen zijn lastig en simpelweg ook niet altijd te plannen. Zo heeft de inzet van Amerikaanse marineschepen bij Atjeh in navolging van de verschrikkelijke tsunami in 2004 een positieve draai gegeven aan de betrekkingen tussen de Verenigde Staten en Indonesië.

De Verenigde Staten hebben sinds hun overwinning bij Okinawa in 1945 de kunst van maritieme diplomatie tot zich genomen. Decennialang heeft de globale presentie van de Amerikaanse marine agressie ontmoedigd, en cri-

ses opgelost door slechts aanwezig te zijn.¹¹ Bill Clinton zei ooit dat, wanneer er een internationale crisis uitbrak, het eerste dat hij deed was vragen waar zijn vliegdekschepen waren.¹² Amerikaanse maritieme macht onderstreept de geloofwaardigheid van haar diplomatie. Voorbeelden zijn het sturen van vliegdekschepen tijdens de crisis in de Straat van Taiwan in 1996 en het sturen van marineschepen naar de Gele Zee, naar aanleiding van het Noord-Koreaanse bombardement van de Yeonpyeong eilanden-groep in 2010.

Sindsdien is er nog een land dat een steeds actievere maritieme diplomatie voert. En waar bij uitstek de twee gezichten van maritieme diplomatie zichtbaar zijn. Waar Chinese marineofficieren aan de ene kant lachen voor de camera in Den Helder, is de Chinese marine in de Zuid-Chinese Zee bezig met een vorm van *gunboat diplomacy* die niet veel onderdoet voor die van de westerse mogendheden in de 19^e eeuw. Kunnen we hier spreken van maritieme diplomatie als doctrine?

Maritieme diplomatie: een doctrine?

Gebaseerd op bovenstaande concepten van maritieme diplomatie – hetzij dwingend, hetzij bindend – is het duidelijk dat de marine niet alleen geschikt is als defensie-onderdeel, maar dat de symbolische waarde als drijvende ambassadeurs enorm is. In hoeverre de marine effectief kan zijn in het winnen en ondersteunen van bondgenoten of als instrument om staten te beïnvloeden of zelfs te dwingen tot gedragsverandering valt of staat met het gevoerde beleid. Het besef van het groeiende belang van diplomatie als onderdeel van maritiem beleid lijkt bij geen land meer aanwezig te zijn dan China.

Een globale maritieme aanwezigheid van de *People's Liberation Army Navy* (PLAN) wordt steeds meer een feit. De eerste stappen hiertoe werden gezet met de Chinese deelname aan de antipiraterijmissies in de Golf van Aden. Hoewel deze antipiraterijmissies wel degelijk in het veiligheidsbelang zijn voor China zelf, wist China te bewerkstelligen dat de antipiraterijmissies een diplomatiek karakter kregen. Een Amerikaanse admiraal omschreef het als een *"pre-anti-piracy operations period and a post-anti-piracy operations period"*.¹³ In 2008 kwamen bilaterale uitwisselingen op zee nog nauwelijks voor, maar inmiddels zijn dergelijke uitwisselingen een vast onderdeel geworden van de antipiraterijmissies. De uitwisselingen variëren van het zenden van marinepersoneel naar eenieders platform tot het uitvoeren van gezamenlijke manoeuvres. Deze uitwisselingen tussen marineschepen op zee, variërend van de Oekraïense tot Zuid-Koreaanse marines, zijn net zo normaal geworden als netwerkende ambassadeurs op borrels.

Inmiddels, alsof een Chinees stappenplan zich lijkt te onvouwen, is het voor PLAN-schepen gemeengoed geworden om antipiraterijmissies af te sluiten met havenbezoeken. In 2009 bezocht de PLAN nog slechts havens in vijf verschillende landen, in 2010 waren dat al tien landen. Deze trend zet door en lijkt onderdeel te zijn van een doctrine om vriendschappelijke relaties te versterken.¹⁴

Hoewel men zou denken dat deze havenbezoeken gericht zijn met het oog op de assertieve *'string of pearls'*-strategie in de Indische Oceaan of de A2/AD-strategie in de eigen kustwateren om rivalen de toegang te ontfangen, is dit slechts voor een deel waar.

In een recent artikel van Phil Baxter blijkt dat een relatief groot deel van de havenbezoeken plaatsvond in landen buiten de Chinese strategische invloedssfeer, en dan voornamelijk staten met een geavanceerde marine. De Verenigde Staten, Canada, Australië en Nieuw-Zeeland zijn regelmatig gastheer geweest, met daarbij als Chinees doel om zowel te leren van deze gastlanden als te laten zien dat China na een eeuw van vernedering er weer toe doet.¹⁵ De Chinese escorte van de schepen die de chemische wapens in Syrië afvoerden en de actieve zoektocht

naar het vermiste Maleisische toestel MH370 moeten ook in dat licht worden gezien. Dit is niet alleen voor de zichtbaarheid naar buiten gericht, maar ook voor de communicatie met de eigen bevolking. Als traditionele continentale staat kampt China met haar proliferatie als maritieme mogendheid. De maritieme zichtbaarheid voor media in binnen- en buitenland is daarom minstens zo belangrijk.

Deze prestige verhogende missies en havenbezoeken nemen niet weg dat de continue expansie van de Chinese marine in de eigen regio als een grote dreiging wordt beschouwd. Immers, het afmeren van een Chinees fregat in de Seychellen wordt in de Indiase perceptie als dreigender beschouwd, dan een havenbezoek aan Rotterdam voor Nederland. Het intimiderende gedrag van de PLAN in de Oost- en Zuid-Chinese Zeeën laat dan ook zien dat

'De prestige verhogende missies en havenbezoeken nemen niet weg dat de aanhoudende expansie van de Chinese marine in de eigen regio als een grote dreiging wordt beschouwd'. Op de foto een bezoek van de Chinese marine aan Zr. Ms. van Speijk, in januari van dit jaar. (foto Roel Masselink)

het andere gezicht van maritieme diplomatie; *gunboat diplomacy* nog springlevend is. Als er al sprake is van een Chinees stappenplan, waarbij de zichtbaarheid van de PLAN telkens naar een hoger niveau wordt getild, dan is de aangekondigde maritieme oefening in de Middellandse Zee wellicht slechts een voorbode van meer dat komen gaat.

Nederlandse Maritieme Diplomatie?

Het is bij maritieme diplomatie belangrijk dat de geplande actie past binnen de politieke en geografische context. De tocht van het Nederlandse vliegdekchip de Karel Doorman in 1960 naar Nieuw-Guinea om gevechtsvliegtuigen te leveren aan de laatste uithoek van Nederlands kolonialisme in Azië, leidde tot één van de grootste diplomatieke blunders in de naoorlogse Nederlandse geschiedenis. Vlagvertoon door een uitgerangeerde koloniale mogendheid, zo snel na een traumatische dekolonisatie, was een anachronisme pur sang. Hoe anders is dit indien Washington zou besluiten een Amerikaans eskader de Straat van Taiwan in te sturen. Van Bismarck tot Kissinger geldt dat diplomatie zonder harde macht geen geloofwaardigheid geniet. De groeiende expeditionaire capaciteiten van de PLAN – met het omgebouwde vliegdekschip *Liaoning* als concreet symbool daarvan – maken ook dat een aangekondigde Chinese maritieme oefening in de Europese wateren zeer serieus wordt genomen.

Daarbij rijst dus de vraag of maritieme diplomatie alleen doctrine kan zijn voor grotere staten, en of het voor een land als Nederland slechts onderdeel blijft van de theorie. Het zenden van een Nederlandse mijnenjager naar de Oostzee (eventueel later aangevuld met de Zr. Mr. Evertsen) wordt alleen nog serieus genomen omdat dit in NAVO-verband gebeurt. Deze realiteit, die overigens gedeeld wordt met vele partnerlanden, neemt niet weg dat ook de Nederlandse regering meer moet nadenken over maritieme diplomatie. De orde op zee lijkt zo vanzelfsprekend dat het lastig is om de rationale van een marine aan het publiek te verkopen. In 1964 zei de Amerikaanse admiraal John S. McCain: *'you seldom hear of the fleets except when there is trouble, and then you hear a lot'*.¹⁶

De zichtbaarheid van de marine in zowel binnen- als buitenland is derhalve belangrijk. Een voor de hand liggende opmerking is dan ook dat zichtbaarheid groter is met grotere aantallen. In dit opzicht is de werving van de Holland klasse *Oceangoing Patrol Vessels* (OPV) een goede stap in de richting. Immers het uitzenden van de veel duurdere M-Fregatten voor missies zoals het beschermen van koopvaardij in de Golf van Aden, is wellicht niet de meeste efficiënte besteding van belastinggeld. *'East of Suez'* – een ambitie die de Britten nog steeds koesteren – is niet meer voor de Nederlanders weggelegd. Optreden in een lager geweldsspectrum daarentegen middels een groter aantal OPV's vergroot de zichtbaarheid van de Nederlandse marine en dat zal de kredietwaardigheid van de Nederlandse reputatie in het internationale verkeer vergroten. De missie die een andere Karel Doorman – het grootste en nieuwste Nederlandse marineschip (en het vierde schip

van de KM die deze naam draagt) – in november 2014 maakte naar West-Afrika, 54 jaar na de desastreuze Nederlandse tocht naar Nieuw-Guinea, is hiervan een uitstekend voorbeeld. In plaats van gevechtsvliegtuigen zoals in 1960, vervoerde deze Karel Doorman hulpgoederen om de verschrikkelijke Ebola-epidemie te bestrijden. Vanuit diplomatiek oogpunt is dat al een hele verbetering.

drs. D. (Danny) Turk is historicus en politicoloog en doet op dit moment een onderzoeksstage bij het Institute for European Studies in Brussel waar hij betrokken is bij de cluster European Foreign & Security Policy. Daar volgt hij ook de MSc European Integration and Development. Zijn scriptie ter afronding van zijn MA Militaire Geschiedenis in Amsterdam ging over de continentale realiteit van maritieme strategie.

Noten

- 1 <http://www.kvmo.nl/Chinese%20delegatie%20Den%20Helder>
- 2 Panda, Ankit, 'Russia, China to hold 2015 naval exercises in Mediterranean, Pacific', *The Diplomat* (22 november 2014) <http://thediplomat.com/2014/11/russia-china-to-hold-2015-naval-exercises-in-mediterranean-pacific/>, (laatst geraadpleegd op 5 maart 2015).
- 3 Till, Geoffrey., *Seapower. A Guide for the Twenty-First Century* (Oxon 2009), 253.
- 4 Widen, J.J., 'Naval Diplomacy – a theoretical approach', *Diplomacy & Statecraft* vol. 22 (2011), 716.
- 5 Le Mièrre, Christian., 'The Return of Gunboat Diplomacy', *Survival*, vol. 53, nr. 5 (2011), 56.
- 6 Widen, J.J., 'Naval Diplomacy – a theoretical approach', 728.
- 7 Bull, Hedley, 'Sea Power and Political Influence', *Adelphi Paper* nr. 122 (1976), 6.
- 8 Till, Geoffrey., *Seapower*, 254-55.
- 9 Ibidem, 256.
- 10 Parry, Chris, *Super Highway. Sea Power in the 21st Century* (Londen 2014), 74-5.
- 11 Cropsey, Seth, *Mayday. The Decline of American Naval Supremacy* (New York 2013), 30.
- 12 Wiles, James G., 'Where are my Carriers?', *American Thinker* (8 maart 2011) http://www.americanthinker.com/articles/2011/03/where_are_my_carriers.html (laatst geraadpleegd op 14 april 2015).
- 13 Erickson, Andrew S., Austin M. Strange, 'China's Blue Soft Power. Antipiracy, Engagement, and Image Enhancement', *Naval War College Review*, vol. 68 nr. 1 (2015), 77.
- 14 Ibidem, 80.
- 15 Baxter, Phil, 'What crunching the data tells us about China's Naval port visits', in *War is Boring* (3 maart 2015), <https://medium.com/war-is-boring/what-crunching-the-data-tells-us-about-china-s-naval-port-visits-3ad0aec597c0> (laatst geraadpleegd op: 5 maart 2015).
- 16 Parry, Chris, *Super Highway*, 328.

column

'Dat er maar genoeg raketten zijn voor drie van de vier schepen rijmt moeilijk met het scenario van de krijgsmacht als ultimum remedium'

Mr. S. (Sergei) Boeke
is voormalig marineofficier
en werkt als onderzoeker
bij het International Centre
for Counter Terrorism
(Universiteit Leiden, Campus
Den Haag)

Weinig kapitale schepen en nog minder kapitale munitie; een bondige samenvatting van de varende vloot. Deze zomer gaat een bestelling voor twintig Standard missiles (SM-2 versie) de deur uit. Deze middenlange-afstandsluchtdoelraketten vormen de kern van de bewapening van de vier LCF fregatten van de marine. Elk schip heeft 40 lanceerposities en kan dus met 32 SM-2 Standard missiles en 32 (4 per positie) korte afstand *Evolved Sea Sparrow Missiles* (ESSM) worden uitgerust. Als ieder LCF gemiddeld één SM-2 per jaar verschiet voor gereedstelling (opleiding en training), kan met deze bestelling de KM weer vijf jaar door. Het prijskaartje betreft niet veel minder dan een miljoen euro per stuk, natuurlijk afhankelijk van de dollarkoers. De levertijd is ongeveer drie jaar.

De inzetvoorraad Standard en ESSM *missiles* is voor een groot deel bepaald door het feit dat er meestal maar drie LCF schepen, vanwege het onderhoudsschema, tegelijk inzetbaar zijn. Drie volle ladingen is dus de inzetvoorraad geworden. Voor vier schepen. Natuurlijk aangevuld met een klein aantal extra raketten, opgenomen als 'niet beschikbaarheids percentage' omdat er altijd wel eentje tussen zit die het misschien niet (goed) doet. En hierboven de opleidings- en trainingsvoorraad, die om de zoveel tijd aangevuld wordt. Een LCF met een volle lading van 32 Standard en 32 ESSM raketten klinkt veel, helemaal als de boekhouder het prijskaartje ziet. Maar in operationele omstandigheden is niet elke raket raak, en de ESSM wordt vaak als salvo-wapen, met twee tegelijk, ingezet. Dan is een totale voorraad drie ladingen voor vier schepen niet veel. Geen kans op een *'reload'* dus. Op is op.

De luchtmacht heeft in Uruzgan ervaren hoe snel het kan gaan met munitie. Binnen enkele weken was de voorraad oorlogsmunitie voor F-16's en Apache's er doorheen. Uiteindelijk kon het tekort snel aangevuld worden. Gelukkig zijn er minder scenario's denkbaar waarbij de marine zijn kapitale munitie verschiet. Maar mocht de KM in allerijl kapitale munitie nodig hebben, dan zal de levertijd van drie jaar een uitdaging vormen. Er is maar één leverancier, en op het moment dat internationale spanningen toenemen of veel raketten tegelijk besteld worden, dan zal de vraag het aanbod overstelpen. En misschien krijgt de *US Navy* dan even voorrang op de KM.

Dat er maar genoeg raketten zijn voor drie van de vier schepen past prima in het vredes, bedrijfs- en onderhoudsmodel, maar rijmt moeilijk met het scenario van de krijgsmacht als ultimum remedium. Als de nood aan de man komt moet er een minimum voorraad munitie voor alle platforms op de plank liggen, liefst met mogelijkheid tot herladen. Een bestellingsformulier naar de VS sturen is op dat moment geen oplossing. Waarschijnlijk geldt dit probleem en tekort ook voor de torpedo's van de vier Walrus onderzeeboten. Mocht er geld bijkomen voor Defensie, dan is verdieping van de inzetbaarheid en aanvulling van munitie een duidelijke prioriteit. Kwantiteit is namelijk ook een vorm van kwaliteit, en als het niet meer haalbaar is voor het platform, dan is het des te belangrijker voor de munitie.

Hopelijk heeft u deze film gezien. Het is een rampenfilm (2000, George Clooney) over een vissersboot in de Atlantische Oceaan, op zoek naar nieuwe vissersgronden om na een overvloedige vangst weer huiswaarts te keren. Tijdens deze zoektocht wordt de bemanning overvallen door een combinatie van vier verschillende orkanen die zich samenbundelen tot 'The Perfect Storm'. Na een wanhopig gevecht tegen deze losgebroken natuurkrachten vergaat het schip met man en muis.

Zo zijn wij ook bezig met ons dagelijks bestaan, hard werkend om ons gezin te onderhouden en de rekeningen te kunnen betalen aan het eind van de maand.

Wij volgen de verontrustende berichten wel in de krant en op de TV, maar hebben ons hoofd meer bij de dagelijkse besommeringen, de lente die nadert en feestjes met kinderen en vrienden. Ons bestaan is al moeilijk genoeg, de crisisjaren hebben er hard in gehakt en alle mooie verhalen van onze politici dat het economisch weer beter gaat met Nederland, merken wij nog niet in onze portemonnee. Het idee dat Europa en daarmee Nederland bedreigd wordt, gaat er bij ons nog niet echt in. Wij hebben al zo lang vrede, oorlog hebben wij afgeschaft.

Wij wel, maar die anderen niet.

Want die *Perfect Storm* die Europa nadert, komt steeds dichterbij. En bleef het maar bij één storm, dan valt die nog te behappen, maar helaas, er steken gelijktijdig meerdere stormen op, zich samenbundelend tot 'The Perfect Storm'.

De eerste storm

De eerste storm is al een tijdje duidelijk voelbaar: de schrikbarende toename van de armoede, werkloosheid en uitzichtloosheid van het bestaan van grote groepen (jonge) mensen, vooral in de Zuid-Europese landen. Met als gevolg grote onvrede en sociale onrust in die landen. Ook de rijkere landen in het midden en noorden krijgen er steeds meer mee van doen, al was het maar via de immigratiegolf en de aanpassingsproblemen van de jeugd die daarin meekomt. In de meeste van deze landen zie je nu al bewegingen ontstaan die hun voeding vinden in een intuïtief gevoel van onrust, bezorgdheid en zelfs angst.

De wurgende tucht van de financiële markten, waarvan de top zich onttrekt aan alle maatschappelijke verantwoordelijkheid en zijn zakken ongegeneerd blijft vullen, wakkert de veenbrand van frustratie en ongenoegen aan. Het is wachten op de eerste windvlagen die aan de storm vooraf gaan.

De Grieken beroepen zich erop democratisch voor verandering te hebben gekozen, maar dat was op valse beloften. Het nieuwe bewind heeft daar straks veel uit te

leggen aan zijn opgehitste achterban. Het zal de Europese stabiliteit niet bevorderen. Die komt nog meer in gevaar doordat bijna alle zuidelijke landen, Frankrijk voorop, te laat en te slap hebben gereageerd op de mondialisering van de kapitalistische economie. De as van Duitsland en Frankrijk kraakt. Als deze breekt, is de crisis compleet. In veel Europese landen komen er verkiezingen aan. Hoe moeten en kunnen de kiezers het falen van hun leiders repareren? Frustratie leidt meestal tot radicalisering. Europa staat voor grote problemen.

De tweede storm

De tweede storm waait als een smeulend vuur (nog) op de achtergrond. Zeer tegen de zin in van de Duitse en Nederlandse regering, en de Duitse centrale bank, heeft de Europese Centrale Bank (ECB) een begin gemaakt met het opkopen van staatsobligaties ter hoogte van 60 miljard euro per maand. En dat gaat een tijdje door, tot september volgend jaar wordt er 1040 miljard euro in de Europese economie gepompt om Europa er weer bovenop te helpen. Voor een gewone burger zijn de getallen al lang niet meer te begrijpen. Feitelijk betekent dit dat er geld wordt bijgedrukt dat niet verdiend is, waar niets tegenover staat. De Europese bankpresident hoopt dat zo de haperende motor van de Europese economie op gang komt.

*'Europa is een reus op
lemen voeten, economisch, politiek
en militair'*

De oorzaken liggen veel dieper. We zijn aan het eind gekomen van tientallen jaren lenen van de toekomst. De wal is het schip aan het keren, want de onvermijdelijke aflossing, en dus krimp is begonnen. Dat gebeurt vooral bij de banken, die hun balansen op orde moeten brengen en bij pensioenfondsen die gedwongen worden op zeker te gaan. Zoals geld lenen inflatie met zich brengt, zo is geld terugnemen deflatie. Japan is er al dertig jaar door gevangen. Ooit keken we met ontzag naar Tokio, nu met meewarigheid. Ons bedreigt precies hetzelfde. Een langjarige stagnatie. Dáárom komt Draghi met zijn geldpomp, maar de uitkomst kan linksom of rechtsom rampzalig zijn. Linksom omdat met zoveel geld niet de economie gaat lopen, maar de inflatie. Duitsland herinnert zich nog steeds hoe de hyperinflatie in de jaren twintig van de vorige eeuw de voorwaarden schiep voor het Derde Rijk. Rechtsom als de economie het niet oppakt. Dan zitten we straks met nog meer miljarden schuld, zonder risico's? Omdat Europa fundamenteel niet evenwichtig is. Het kan zomaar storm worden.

De derde storm

De derde storm die op ons toekomt betreft de politiek van de nieuwe Tsaar van Rusland. De Koude Oorlog is weer terug in Europa. Tsaar Poetin heeft besloten het Russische Rijk van weleer in volle glorie te herstellen. Wat lijkt zijn politiek eigenlijk sterk op die van Hitler in zijn jaren van

opkomst. In de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog heeft deze achtereenvolgens allerlei grensgebieden eerst onrustig gemaakt en vervolgens geannexeerd. Door Duitse ingezetenen in die landen 'te beschermen', door onrust te stoken, door propaganda en onverbloemde bedreigingen te uiten als hij zijn zin niet kreeg. De grote Europese mogendheden uit die tijd, Frankrijk en Engeland, keken handenwringend toe, niet bij machte Adolf Hitler een halt toe te roepen. Neville Chamberlain, de toenmalige premier van Engeland, riep juichend bij zijn terugkeer in Londen, na zijn bespreking met Hitler: 'Peace in our time'. 'Appeasement' was immers de oplossing om Hitler in toom te houden. Een paar maanden later brak de Tweede Wereldoorlog uit, door de Duitse inval in Polen.

Kijk naar Georgië, kijk naar de Krim, naar het oosten van Oekraïne. Straks misschien de Baltische staten, Estland, Letland en Litouwen. Opstootjes, grensconflicten, zogenaamde separatisten die dan weer referenda eisen, dan weer aansluiting zoeken van hun provincie bij Rusland. De 'groene mannetjes' die onverhoeds te voorschijn komen en die later niet anders dan Russische militairen blijken te zijn, de konvooien 'humanitaire hulp' die gecamoufleerde militaire transporten zijn. Waar kennen we het toch allemaal van? Of hadden we het zo graag willen vergeten?

Zijn we er klaar voor als straks de wind opsteekt? We voerden sancties in en stuurden wat militaire hulp. Niet te veel om niet te escaleren. Maar durven wij werkelijk 'nee' te zeggen en de gevolgen daarvan onder ogen te zien? De NAVO doet dapper met een nieuwe flitsmacht van 30.000 man, maar om die in te zetten moeten 28 NAVO-landen instemmen. Zoveel ruimte is er niet als de storm komt. Intussen is de Nederlandse krijgsmacht suf bezuinigd en ontdaan van bijna al zijn tanden. Nederland is niet het enige Westerse land dat zijn welvaart belangrijker vindt dan zijn veiligheid. En in het Kremlin kunnen ze heel goed kijken en conclusies trekken.

Vladimir Poetin. (en.wikipedia.org)

De vierde storm

En dan, tot slot, de vierde storm: ISI, ISIS, ISIL, of Daesh, de moordenaarsbende die een nieuw Islamitisch wereldrijk wil stichten. Zich uitbreidend van het land van Mesopotamië, naar Egypte - de Sinaï -, Libië en zich nu bevindend op nog geen 100 km van Sicilië, minder dan de helft van de afstand tussen Groningen en Maastricht.

Nee, ISIS is zelfs al in Europa, zij is al onder ons. De recente aanslagen in Parijs en Kopenhagen getuigen daarvan. Er zullen er ongetwijfeld nog meer komen. Onze interne veiligheid loopt gevaar. De middelen om te ontregelen zijn zo gemakkelijk beschikbaar voor relatief kleine groeperingen. Cyber, drones; er zijn zoveel technieken om met betrekkelijk weinig middelen maximale terreur en paniek te veroorzaken. In het noorden van Afrika en in het Midden Oosten is het al niet meer te houden. Honderdduizenden mensen staan klaar om de overtocht naar Europa te maken in de hoop een veilig toevluchtsoord te vinden. Kunnen wij dat bieden? Willen wij dat bieden? Gaan zoveel vluchtelingen niet nog meer het evenwicht verstoren? De wereld beneden Europa is totaal uit balans. De wind wakert aan. Wanneer gaat het stormen?

A Perfect Storm komt naderbij. Krachtig optreden is dringend nodig, wil Europa ook aan de komende generaties een veilige haven bieden. De zo geroemde trendbreuk in de defensieuitgaven van Nederland is een eerste stap. De toegezegde inspanningsverplichting tijdens de NAVO-top in Wales vorig jaar, om in het komende decennium de defensieuitgaven van alle NAVO-landen te brengen op de 2% BNP norm is hoopvol. De opzet van een *Very High Readiness Joint Task Force* van 2.000 militairen door Nederland, Noorwegen en Duitsland is een concrete aanzet.

Of dit alles voldoende zal zijn om de aanzwellende storm in te dammen zal de toekomst uitwijzen, alles hangt immers af van Leiderschap, Visie en Durf.

LTZ 2 OC b.d. T. (Ton) Welter heeft als marineofficier/waarnemer gevlogen bij Vliegtuigsquadron 320 en bij de KM gediend van 1971-1978. Hij is de oprichter en directeur van Coalition for Defense, www.coalitionfordefense.com

ADVERTENTIE

Piet de Jong 100 jaar. De oorlogsheld die premier werd

Auteur : Paul van der Steen
Uitgever : Elsevier, Amsterdam 2015
Omvang : 104 blz
Prijs : € 8,95
ISBN : 9035251512

'Majesteit, zo ziet U maar hoe een mens aan lagerwal kan raken.' KTZ P.J.S. de Jong veroorloofde zich een grapje toen koningin Juliana hem in juni 1959 beëdigde als staatssecretaris van Marine. De Jong had eerder gediend als haar adjudant en zij kon zijn gevoel voor humor waarderen. Toen hij in 1963 als minister werd beëdigd, verwees hij naar de ceremonie van vier jaar daarvoor: 'Het gaat van kwaad tot erger.'

De Jong is altijd afgeschilderd als een politicus tegen wil en dank. Op het eerste gezicht was dat juist. Hij wilde immers van jongs af maar één ding, en dat was admiraal worden. In 1959 was de KVP op zoek naar een katholieke marineofficier voor de functie van staatssecretaris en de – toen oppermachtige – partij (die later zou opgaan in het CDA) kwam bij De Jong uit. Afgesproken werd dat De Jong na vier jaar zijn carrière bij de marine weer zou oppakken en zijn droom alsnog zou verwezenlijken. Maar het liep dus anders. De marineman deed het namelijk uitstekend in Den Haag en toen de partij de minister van Defensie moest leveren, werd er weer een beroep op hem gedaan. Vier jaar later schoof zijn partij hem naar voren als minister-president. En ook die klus klaarde hij. Zijn kabinet zat – in een tijd van ongekende politieke en maatschappelijke onrust – de volle vier jaar

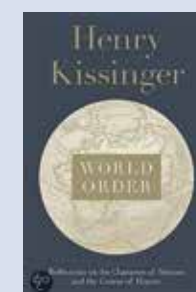
uit. In 1971 was De Jong enigszins teleurgesteld dat hij niet nóg een termijn premier kon zijn.

Ter gelegenheid van De Jongs honderdste verjaardag publiceerde weekblad *Elsevier* deze rijk geïllustreerde, korte levensbeschrijving. De auteur, de historicus Paul van der Steen – die eerder een veelgeprezen biografie van een andere KVP-premier: Jo Cals (1965-1966) schreef – is een vlotte verteller. Hij schetst een mooi beeld van de tijd bij de marine – tijdens de oorlog diende De Jong op de O-24, het laatste jaar als commandant – en de door toevalligheden ingegeven overstap naar de politiek.

De Jong is vaak de meest onderschatte premier van Nederland genoemd. De bescheiden KVP'er droeg zelf bij aan het oordeel dat hij gedurende zijn regeerperiode (1967-1971) slechts een beetje op de winkel had gepast. Van der Steen laat zien hoe het beeld over De Jong inmiddels is bijgesteld. In een enquête in 2006 plaatsten deskundigen hem op de vijfde plaats in het rijtje van bekwaamste premiers. Aandacht is er ook voor de tijd na het premierschap, waarin De Jong zijn partij trouw bleef, maar zich liet horen als de politieke koers hem niet beviel, zoals in 2010 toen het CDA met de PVV in zee ging.

Een bijzondere vermelding verdienen de fraaie illustraties: de foto's uit de marine-jaren en daarna: de kleine De Jong met de boomlange minister van Buitenlandse Zaken Joseph Luns, met koningin Juliana of met president Nixon voor het Witte Huis. Al met al een mooi saluut aan de eeuweling.

dr. J.W.L. Brouwer, Centrum voor Parlementaire Geschiedenis, Nijmegen

World Order, Reflections on the Character of Nations and the Course of History

Auteur : Henry Kissinger
Uitgever : Penguin Books, 2014
Omvang : 432 blz
Prijs : € 35,99
ISBN : 9780241004265
(Nederlandse vertaling: 'Wereldorde', uitgegeven door Het Spectrum, € 30)

'Success (...) will require an approach that respects both the multifariousness of the human condition and the ingrained human quest for

freedom. Order in this sense must be cultivated; it cannot be imposed'. Met intellect, realisme en pragmatisme doorgrondt de 91-jarige Henry Kissinger de huidige en toekomstige wereldorde. *World Order, Reflections on the Character of Nations and the Course of History* leest vlot en als een synthese van zijn, Realpolitieke, werk.

Hij gaat verder dan Hungtington of Mearsheimer: 'In our time the quest for world order will require relating the perceptions of societies whose realities have largely been self-contained,' schrijft Kissinger. Cultuur, identiteit en civilisatie zijn geen onneembare vestingen, juist verrijkingen die het geheel sterker maken, natuurlijk mits je er voor open staat en, in Kissinger's perceptie, de regie kunt houden. Idealisme met bijhorende normen en waarden zijn belangrijk, realistische perspectieven funda-

menteel. Kissinger overtuigt, echter vooral westerlingen: 'Moral prescriptions without concern for equilibrium (...) tend toward either crusades or an impotent policy tempting challenge.' Europese geschiedenis, een pluralistisch natiestatensysteem en een gecultiveerd *balance-of-power*-denken nemen een prominente plaats in bij Kissinger. Hij observeert, 'Order was established by their internal governance, not through equilibrium among states: strong when the central authority was cohesive, more haphazard under weaker rulers'. Kissinger sluit zijn ogen niet voor andere systemen waarbij hij, bijna onvermijdelijk, veel aandacht besteedt aan het Chinese en Iraanse denken, hun wezenlijk andere concepties van het wereldsysteem en de opborrelende spanningen met bijhorende wapenwedloop in Azië – 'A region where nearly every

country considers itself to be 'rising', driving disagreement to the edge of confrontation'.

Daarnaast staat hij, ook onvermijdelijk, stil bij politieke islam. Hij besteedt aandacht aan het huidige Sunni-Shia schisma, het ontstaan van seculiere staten en de bedreigingen van 'transnational political islam'. In het verlengde waarschuwt hij: 'Europe turns inward just as the quest for a world order it significantly designed faces a fraught juncture whose outcome could engulf any region that fails to shape it. Europe thus finds itself suspended between a past it seeks to overcome and a future it has not yet defined'. Kissinger is overtuigd van de functionaliteit van het West-faalse statensysteem en het belang van een zeker (regionaal) machtsvenwicht die terughoudendheid afdwingen indien staten dit evenwicht

verstoren. Een grondige revisie is echter nodig concludeert hij. De regionale verschillen zijn zo groot dat het balance-of-power-systeem niet langer op het regionale maar op de wereldorde niveau dient te worden toegepast. Het is een wat academische observatie. Enerzijds is de Westfaalse orde een typisch realistische en westerse met dito organisaties die dit cultiveren, anderzijds komen de grootste bedreigingen waarschijnlijk niet meer van staten maar van anarchistische omstandigheden en ideologieën, overigens zonder in Armageddon-achtige theorieën te willen vervallen. Globalisering, complexe interdependentie, intensere verschillen tussen arm en rijk en de wereldwijde diepe penetratie van vluchtige media zijn katalysatoren hierbij. Kissinger worstelt er mee, introduceert in zijn bespreking van 'Multiplicity of Asia' en 'Asian Order' een soort 'adaptive cultural thesis' maar hoe dergelijke katalysatoren onder controle te houden is een lastige. In het verlengde gaat hij een diepgaande discussie uit de weg over de toekomst van de natiestaat – blijft de staat de basis voor de wereldorde?

Kissinger zet in *World Order* een heldere visie neer over de ontwikkeling van het statensysteem, het belang van een Westfaalsstatensysteem 2.0 en de uitdagingen waarvoor het staat. *World Order* is verplichte kost in een tijd waarin het steeds vaker ontbreken van wereldorde karakteristiek is. Wat is onze strategie om onze doelen in de 21^e eeuw te kunnen bereiken en hoever willen we daarvoor gaan? Binnen Defensie is het debat actueel van *Future Force*, in ons veiligheidsbeleid zijn we gebaat bij een intense discussie over *Future Strategy: What do we seek to prevent and to achieve?*

KOLMARNIS dr. drs. A.J.E. Wagemaker MA

1666: Het Vlie brandt

Auteurs : Anne Doedens en Jan Houter

Uitgever : Uitgeverij Van Wijnen, Franeker 2014

Omvang : 108 blz

Prijs : € 28,50

ISBN : 9789051944907

Auteur en Vlieland Jan Houter heeft zichzelf tot doel gesteld om de geschiedenis van Vlieland te schrijven. Historicus Anne Doedens, tevens voorzitter van de Stichting 1666 (tot behoud maritiem erfgoed Waddenzee) heeft altijd een bijzondere belangstelling voor de zeegeschiedenis van de zeventiende eeuw gehad. Samen schreven beide auteurs in 2013 de studie '1666 De ramp van Vlieland en Terschelling.' In 2014 verscheen een versie voor het grote publiek '1666: het Vlie brandt.' Dit rijk geïllustreerde boekwerkje kreeg de ondertitel 'Het verhaal over twee grote rampen in de Gouden Eeuw' mee.

De twee rampen verwijzen naar gebeurtenissen in augustus 1666. Een Engelse vloot, onder leiding van admiraal Robert Holmes overviel nabij Vlieland een grote Nederlandse handelsvloot van zo'n 170 schepen. De Tweede Nederlands-Engelse zeeoorlog woedde in volle hevigheid en de Engelse overval was een groot succes. Nog nooit was zo'n grootste koopvaardijvloot in vrijwel zijn volle omvang tot zinken gebracht. Zo groot was de economische schade voor de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden dat de Amsterdamse beurs, toen het economisch centrum van de

Westerse wereld, een paar dagen niet meer zou functioneren. Het bleef niet tot economische schade alleen. De Engelsen landden op West-Terschelling en staken het in de brand. Nederland was geschokt, niet alleen voor de economische schade, maar toch ook vooral over het feit dat de Engelse troepen zich moedwillig op de burgerbevolking hadden gericht. Voor een oorlog die zich vrijwel uitsluitend op zee had afgespeeld tussen twee oorlogsvloten was dit een onaangenaam novum.

In Engeland daarentegen kende de euforie geen grenzen. De handelssuprematie van de Republiek was een gevoelige klap toegebracht en de brandstichting van West-Terschelling werd liefkozend 'Holmes' Bonfire' genoemd. Liederen en gedichten werden geschreven over de episode. Het feit dat de grootste handelsnatie van Europa vanaf dat moment op vergelding uit was kon de Engelsen even niet deren. Voor gelovige Nederlanders leek God zelf wraak te nemen op Engeland. In september 1666 brandde Londen voor een groot deel plat, 13.000 woningen gingen verloren. In beide landen was de relatie tussen 'Holmes' Bonfire' snel gelegd. Voor Nederland was dit echter niet voldoende. De ultieme wraak zou volgen in juni van het jaar erop, de befaamde 'Tocht naar Chatham' van Michiel de Ruyter.

Alle bovengenoemde handelingen en wapenfeiten worden door beide auteurs netjes beschreven. Daarnaast geven ze ook een kleurrijk beeld van de tijdgeest en het leven op de Waddeneilanden in de 17de eeuw. Het geheel is voorzien van vele prenten en illustraties, waarvan enkele aquarellen van Frans Schot. Eilanddichter van Vlieland, Gerda Posthumus, voorziet het geheel van enkele gedichten.

LTKOLMARNIS R.A.J. de Wit

Autonome drones: Oplossing voor bezuinigingen op de Amerikaanse marine?

De Amerikaanse drone X-47B wordt gelanceerd vanaf het vliegdekschip USS George H.W. Bush, mei 2014. (U.S. Navy photo/Tony D. Curtis)

Bezuinigingen en hogere bouwkosten zorgen er de komende decennia voor dat het Amerikaanse ministerie van Defensie minder wapens kan ontwikkelen en kopen. Doordat de Amerikaanse marine in omvang zal afnemen is het voor vijandelijke staten met hun wapens – steeds accurater, krachtiger en met een grotere actieradius - gemakkelijker om grotere schade aan te richten.

Om het 'kleine aantalprobleem' te pareren bouwen de Verenigde Staten zeer geavanceerde, maar steeds duurdere wapensystemen. Kosten verlagen door eenvoudigweg een groot aantal simpele systemen kopen is echter ook geen oplossing.¹ Daarom wordt al jaren uitgebreid geëxperimenteerd met maritieme *drones*, zowel voor in de lucht, als op of onder water. Het geldgebrek en de snelle *drone*-ontwikkeling hebben geleid tot een discussie over de vraag of nieuwe wapensystemen voor de vooral autonoom (zonder menselijke besturing) moeten zijn of juist niet en ook hoe *drones* kunnen bijdragen aan offensieve of defensieve mogelijkheden.

In dit artikel laat ik zien welke *drones*² momenteel door de Amerikaanse marine worden beproefd en wat er wordt gezegd over de inzet ervan. De discussie wordt ingegeven door technische ontwikkelingen en de in de VS sterk gevoelde angst voor staten als China, Rusland en Iran, die steeds meer *Anti Access/Area Denial* (A2/AD)-operaties uitvoeren en wapensystemen bouwen.

A2/D2 operaties

Operaties van het type A2/AD betreffen pogingen van staten om de Amerikaanse marine, en met name de *Carrier Battle Groups*, te beperken in hun mogelijkheden om dichtbij de kust te komen en hun vliegtuigen en andere wapens in te zetten. Dat doen die landen met nieuwe op het vasteland geplaatste kruisraketten en met torpedo's gericht tegen vliegdekschepen. Ontwikkelingen op dat gebied gaan razendsnel en baren de marine veel zorgen.³

De *drone*-ontwikkeling staat niet stil

Amerikaanse *drones* zoals de Global Hawk (verkenning), de Predator en de Reaper (aanval) hebben vooral bekendheid gekregen vanwege de grote inzet in de strijd tegen de terreur, en dan met name het doden van terreurverdachten in delen van Afghanistan en andere plekken waar President Barack Obama geen grondeenheden wil inzetten. *Drones* blijken daarbij zeer efficiënt. De *drone* als

systeem heeft echter veel meer toepassingen dan alleen de directe aanval. De Amerikaanse marine heeft systemen in ontwikkeling voor in de lucht en voor op en onder het water. *Drones* kunnen in de voorlopige visie van de Amerikaanse marine worden gebruikt voor mijnruimen, patrouilles, inlichtingen verzamelen en het aanvallen van vijandelijke doelen. Een deel van de *drone*-systemen wordt nadrukkelijk ontwikkeld voor autonoom optreden,

dus zonder besturing door de mens, en kan zelf (per computer) beslissen over de uitvoering van de taak. Definitieve beslissingen over de soorten inzet, autonoom of niet, zijn nog niet genomen en vormen daarom onderwerp van felle discussie binnen de *Navy*. Ook tussen experts en politici, die de komende jaren vele knopen op dit gebied moeten doorhakken, wordt deze discussie gevoerd.

Tabel 1, types en taken: lucht-drones

Type Drone	Beschrijving
X-47B	Deze <i>drone</i> van Northrop Grumman ziet eruit als een grote rog en is in juli 2013 geland en opgestegen vanaf een carrier. X-47B <i>drones</i> , bestuurd op basis van GPS en preprogramma met een mens als toekijker ergens aan boord of op land, zullen waarschijnlijk vooral gebruikt worden voor patrouilles en voor het bijtanken van andere toestellen. Veel analisten verwachten dat de <i>drone</i> , die 30 uur in de lucht kan blijven, drie tot vier keer de tijd van bemande vliegtuigen, ook raketten krijgt. Mogelijk worden deze toestellen ook omgebouwd tot <i>stealth drones</i> .
MQ-4C/MQ-9C Triton	Deze onbewapende <i>drone</i> , gebaseerd op de Global Hawk van de U.S. Air Force, zal net als de X-47B autonoom opereren. Het toestel is ontworpen voor het Broad Area Maritime Surveillance (BAMS) programma van de <i>Navy</i> en heeft een actieradius van 18.400 kilometer. Het toestel, dat vanaf land opereert en eveneens door Northrop Grumman werd gebouwd,, zal op 16 – 20 kilometer hoogte de omgeving fotograferen zodat U.S. <i>Navy</i> schepen in een keer een beeld hebben van alle scheepvaartverkeer. De MQ-4/9C kan 3.700 kilometer rondom kijken en dient tevens als <i>relaystation</i> voor verbindingen van marineschepen en walstations. De Amerikaanse marine streeft naar 68 toestellen en wil deze op vijf plaatsen stationeren om bijna alle oceanen te kunnen dekken. De MQ-4/9C zal tegen onderzeeboten samenwerken met de Orion-ervanger Poseidon P-8A, waarbij de MQ-4/9C de verkenning op zich neemt en de Poseidon eventueel wapens afvuurt. Ook India en Australië willen het systeem kopen.
Fire Scout MQ-8B	Voor verkenning vanaf schepen is de onbemande Fire Scout MQ-8B helikopter bedacht. Het toestel, een maritieme variant van de bemande OH-58 Kiowa, is twee jaar beproefd als verkenner in Afghanistan. Van de heli, die in mei 2014 samen met een MH-60R Sea Hawk heli een succesvolle zeetestvlucht vanaf de USS Freedom (LCS1) maakte, wil de <i>Navy</i> er 28 kopen.

Discussie tussen experts en politici

In de discussie tussen experts onderling en met politici wordt snel duidelijk dat de vliegtuig-*drones* X-47B en de MQ-4/9C het belangrijkste zijn. Voor de op of onder het water bewegende *drones* zijn er veel plannen, maar nog geen duidelijke keuzes.

In februari van dit jaar werd aan de *National Defense University* een symposium over maritieme autonome systemen gehouden. De deelnemers waren het erover eens dat autonome systemen er waarschijnlijk niet zullen komen, maar *drones* als helpers van bemande systemen de toekomst zijn:

‘Much of the symposium’s discussion focused on the current state of unmanned systems and what

*progress might be seen in the DoD by 2025. It is important to note that it was of universal agreement by both the panel experts and the audience that implementation of autonomous lethality (or ‘weaponized autonomy’) in the DoD was unlikely for the foreseeable future due to the significant cultural, ethical, and policy concerns surrounding its use. Similarly, there was also mutual agreement across the symposium’s attendance that unmanned platforms will always augment manned platforms, with the former unlikely to completely replace the latter in DoD use.’*¹¹

Het debat binnen de Amerikaanse marine sluit voorlopig dus aan bij de vrees voor autonome systemen, zoals gesteld in het rapport van Human Rights Watch en de Harvard Law School van voorjaar 2015.¹²

Tabel 2, types en taken: zee-drones

Type Drone	Beschrijving
CUSV	Het oppervlaktevaartuig <i>Common Unmanned Surface Vessel</i> (CUSV) is in 2011 door de <i>Navy</i> getest tijdens de Trident Warrior trials, waarin jaarlijks geavanceerde wapens en gevechtstechnieken worden beproefd. ⁴ Het schip, dat is ontworpen als zuiver technisch platform, dus zonder mensen aan boord, kan zo’n 1.900 kilometer afleggen gestuurd door een satelliet en in zee gezet worden door elk Amerikaanse marineschip. Volgens fabrikant Textron, die het schip begin 2012 aan de pers toonde, zal het ingezet worden voor mijnbestrijding, onderzeebootbestrijding, het bevechten van oppervlakteschepen en het verzamelen van inlichtingen. Het is deels mens-gestuurd. Rear Admiral Matthew Klunder is enthousiast: <i>“The excitement about this technology is, it is autonomous,”</i> zei Klunder. <i>“We basically have one sailor overseeing the event.”</i> ⁵
REMUS UUV	De REMUS Mark 18 model 1 en 2 Unmanned Underwater Vehicle (UUV) zijn sinds 2000 in gebruik voor het opruimen van mijnen en onderzeese obstakels. In 2012 werden deze <i>drones</i> , door de <i>Navy</i> ook Kingfish genoemd, in het Midden-Oosten ingezet voor het in kaart brengen van ondieptes. De Kingfish zal later dit jaar officieel in gebruik genomen worden na overdracht door de fabrikant, die het systeem tot nu toe formeel beheerde. ⁶
Knifefish	Het <i>Unmanned Maritime Systems Program Office</i> (UMSPO) onthulde in 2012 de Knifefish, een 7 meter lang torpedovormig vaartuig dat aangedreven wordt door lithium-ion batterijen. ⁷ Het <i>Surface Mine Counter Measure Unmanned Undersea Vehicle</i> (SMCM UUV) spoort mijnen op die dan vernietigd kunnen worden door duikers of explosieven die afgezonken worden. De Knifefish kan 16 uur autonoom onder water blijven. De <i>Navy</i> gaat tot 2017 170 miljoen dollar betalen aan General Dynamics en Bluefin Robotics voor de verdere ontwikkeling van het systeem. De eerste van acht Knifefish wordt in 2017 afgeleverd voor het LCS. In 2034 moeten dat er 30 zijn.
ACTUV	Het <i>Anti Submarine Warfare Continuous Trail Unmanned Vessel</i> (ACTUV) is vanaf 2010 door het Defense Advanced Research Projects Agency (DARPA) opgezet. De 45 meter lange Sea Hunter heeft al eerste testen ondergaan en is bedoeld om vijandelijke diesel onderzeeboten te volgen door middel van een sleepsonar. Een proefschip komt herfst 2015 in de vaart. ⁸
Sea Robin	In december 2013 heeft de <i>Navy</i> een experimenteel voortgestuwde <i>drone</i> gelanceerd vanuit de afvuurbuis voor een Tomahawkraket aan boord van de onderzeeboot USS Providence. De Sea Robin bleef daarop zes uur in de lucht en stuurde beelden naar de sub. ⁹
Ghostswimmer	De Ghostswimmer, een 3 meter lang haaivormig vaartuig dat beweegt als een vis, wordt vanaf 2014 getest. Het toestel, dat door een mens bestuurd kan worden of autonoom een programma kan afwerken, is bedoeld om verkenningen onder water uit te voeren tot 100 meter diep. ¹⁰

Een van de zee-drones die nu worden getest, de Ghostswimmer; een 3 meter lang haaivormig vaartuig dat beweegt als een vis. (foto Edward Guttierrez/US Navy)

Unmanned Carrier Launched Surveillance and Strike
De twee vliegende *drone*-modellen, waar het meest over wordt gediscussieerd, zijn bedoeld als voorloper van een *Unmanned Carrier Launched Surveillance and Strike* (UCLASS) *drone*-programma, dat vanaf 2017 in gebruik genomen had moeten worden. Maar de haast waarmee de Amerikaanse marine het plan uitvoerde heeft geleid tot klachten van de rekenkamer en tot een hernieuwde analyse van de kerneisen voor het UCLASS-toestel. In juli 2013 waren al een aantal eisen van de marine voor de UCLASS uitgelekt.¹³ Het gaat om de *key performance parameters* voor actieradius en maximum prijs. De *minimum range* moet 600 zeemijlen bedragen en de kosten per orbit mogen niet hoger liggen dan 150 miljoen dollar. Met een orbit wordt bedoeld een inzet tot 600 mijl rondom een carrier, een activiteit die dus meerdere *drones* vereist. Naar de normen van de US Air Force is een *drone orbit* drie of vier *drones*, 100 man voor het vliegen

'In de discussie over vliegtuig-drones is er een groep mensen dat zich grote zorgen maakt over de kwetsbaarheid van met name de vliegdekschepen. (foto U.S. Navy photo/ Alan Radecki)

en onderhoud en een grondstation. De Navy eist dus een uitgave van ongeveer 43 miljoen per *drone*, iets minder dan de kosten voor de F/A-18E/F Super Hornet bemande jager. Ook minder dan de rond de 200 miljoen voor de te bouwen F-35C *Joint Strike Fighter*.

Voorts is eigenlijk de bedoeling dat de UCLASS met bijtank en een operationele range van 1200 zeemijlen moet hebben opdat de *drones* echte verkenner en beveiligers van de carriers kunnen zijn. Ook moeten de UCLASS 1360 kilo aan wapens kunnen meevoeren, waarvan 1/3 wapens tegen gronddoelen. Veelal zal dat de 227 kilo zware JDAM zijn, een bom die automatisch naar het doel wordt geleid. Analisten menen dat de UAV waarschijnlijk complementair zal blijven aan bemande toestellen omdat de lading van UAVs zoveel kleiner is. De F-18 kan 1800 kilo bommen zo'n 500 zeemijlen meenemen. Bovendien kan de jager terugvechten en de *drone* veel minder. De F-35 kan hetzelfde, maar dan 600 zeemijlen.

Ook moet nog uitgezocht worden hoe de toestellen in de lucht moeten opereren naast civiele toestellen. Denk hierbij aan de problemen met de Euro Hawk—de Duitse versie van de Global Hawk, die van de luchtverkeersleiding niet boven Europa mag vliegen omdat het niet geregistreerd kan worden als vliegtuig—en dus niet inzetbaar is. Het Duitse ministerie van Defensie zoekt nog wel naar mogelijkheden om het toestel toch in gebruik te nemen. Twee jaar geleden heeft de Navy al een order van vier keer 15 miljoen dollar voor UCLASS-proefmodellen aan Northrop Grumman, Boeing, General Atomics Aeronautical Systems en Lockheed Martin vergeven. In 2014 zou bekend worden wie de order voor de definitieve types krijgt, maar het besluit is uitgesteld tot 2016, zo werd dit voorjaar bekend. De UCLASS *drones* zullen waarschijnlijk pas in 2023 ingevoerd worden bij de Amerikaanse marine.¹⁴

Kwetsbare carriers

In de discussie over vliegtuig-drones is er een groep mensen dat zich grote zorgen maakt over de kwetsbaarheid van met name de vliegdekschepen. Zij argu-

menteren dat opvolgers van de vliegtuig-drones X-47B en MQ-4/9C naast verkenning ook een aanvalstaak moeten hebben en daarom voldoende bewapening moeten kunnen meevoeren. Goedkopere onbemande systemen vergroten het aantal 'sensors and shooters in the fight,' aldus Paul Scharre van het *Center for a New American Security* (CNAS), een pro-defensie denktank.¹⁵ Republikeins Senator John McCain pleit in een brief aan

'Analisten menen dat de UAV waarschijnlijk complementair zal blijven aan bemande toestellen omdat de lading van UAVs zoveel kleiner is'

minister van Defensie Ashton Carter voor een *drone* met een grote actieradius, bijtankmogelijkheid en een grote bommenlast. Op die manier kan de UCLASS zowel beveiligen en patrouilleren als vijandelijke doelen aanvallen indien die worden waargenomen.¹⁶

In de plannen voor de UCLASS is de bewapening steeds op het tweede plan gekomen. McCain en Scharre vinden dat een negatieve ontwikkeling, maar de oplossingen die zij voorstellen maken een UCLASS bijna net zo duur als een bemande jager. Zij vragen om het UCLASS-programma te stoppen voordat het in beton gegoten wordt en opnieuw te beginnen met een dreigingsanalyse. 'Threats from long-range ballistic and cruise missiles – especially the kind being fielded by China – are pushing aircraft carriers further from enemy shores, beyond the range of their aircraft. Without a long-range penetrating aircraft, the carrier will be irrelevant against sophisticated adversaries,' zo stellen Paul Scharre en Shawn Brimley van CNAS.¹⁷

De geluiden van McCain en CNAS krijgen enige bijval van voormalig marineofficier Chris Rawley, met name waar het gaat om het invoeren van lang rondcirkelende toestellen met wapens tegen de lanceerders op land met anti-schipwapens van Iran, Rusland en China. Maar hij zegt ook dat andere wapensystemen de gaten op-

vangen die vallen door carriers die verder van de kust moeten blijven kunnen, vooral bij een directe aanval. Rawley pleit naast de inzet van de Tomahawk, voor de B-2 bommenwerper en de JSF.¹⁸

Iemand die het heel anders ziet is Christopher Harmer, senior naval analyst bij het *Institute for the Study of War*. Hij stelt dat de taken van de US Navy sterk zullen veranderen: 'The days in which a Navy ship could just be a warfighting platform (...) are long, long gone.' De nieuwe aandacht voor de Pacific verandert de US Navy van een blue water force in een dicht bij de kust varende vloot die piraterij en maritieme misdaad zal gaan bestrijden. Dat wil zeggen dat veel meer informatie-uitwisseling nodig is tussen schepen onderling en de wal om zelf beschermd te blijven, aldus Harmer.¹⁹

Conclusie

Introductie van nieuwe, geavanceerde wapens voor A2/AD-operaties hebben de Amerikaanse marine, haar vrienden in academia en in de politiek, goed laten schrikken. Drones, op en onder zee, en in de lucht moeten de nieuwe problemen voor een deel oplossen en eraan bijdragen dat Amerika zijn huidige technologische voorsprong behoudt.

Maar gezien de mogelijkheid van een 'zwerm' aan vijandelijke vliegtuigen, raketten en schepen moet er scherp gedacht worden over het inpassen van de nieuwe revolutionaire technieken in het bestaande arsenaal. De carrier- en jagerschool is sterk naar buiten getreden, maar lijkt moeite te hebben met het accepteren van de plotselinge kracht van China, Rusland en Iran. De recente ervaringen van Europese en andere marines voor de Afrikaanse kust meegewogen, lijkt het erop dat Christopher Harmer met de stelling dat een schip al lang niet meer louter een vechtplatform kan zijn dichter bij de waarheid staat.

Drs. A.A. (Alexander) Bon is als universitair docent Internationale Betrekkingen verbonden aan de Nederlandse Defensie Academie.

Noten

- 1 Paul Scharre, *Robotics on the Battlefield II: The Coming Swarm*, Center for a New American Century, October 2014, p. 5.
- 2 Een drone is een onbemande vliegende robot die door een persoon bestuurd kan worden of autonoom op basis van een computer en GPS zelf een route kan kiezen en taken kan uitvoeren.
- 3 Franz S. Gady, 'In A2/AD Showcase, Iranian Navy Sinks Nimitz Carrier Mock-Up,' *The Diplomat*, 2015/02.
- 4 Eloise Lee and Robert Johnson, 'The Navy's New Unmanned Boat Can Roam Up To 1,200 Miles Guided By A Satellite,' *Business Insider*, April 14, 2012. <http://www.businessinsider.com/common-unmanned-surface-vessel-2012-4#ixzz3V9YILDGp>.
- 5 Sydney J. Freedberg, 'Naval Drones 'Swarm,' But Who Pulls The Trigger?,' *Breakingdefense.com*, 5 oktober 2014.
- 6 Remote Environmental Monitoring Unit System, <http://www.navaldrone.com/Remus.html>
- 7 Gopal Ratnam, 'The U.S. Navy's Underwater Drones,' *Business Week*, 10 mei 2012.
- 8 Patrick Tucker, 'The Military's Robotic Ghost Ship Passes Critical Test,' *Defense One*, 24 maart 2015. <http://www.defenseone.com/technology/2015/03/militarys-robotic-ghost-ship-passes-critical-test/108352/?oref=d-dontmiss>
- 9 James Nye, 'US Navy Launches First Drone from a Submerged Sub via a Giant Snorkel,' *The Daily Telegraph*, 6 december 2013.
- 10 Anna Mulrine, 'Navy Develops GhostSwimmer' Drone That Looks Like a Shark,' *Christian Science Monitor*, 16 december 2014.
- 11 LCDR Nathaniel Spurr, 'Exploring Unmanned System Autonomy in the DoD,' <http://blog.navaldrone.com>, 16 March 2015.
- 12 Human Rights Watch, *Mind the Gap -- The Lack of Accountability for Killer Robots*, 2015.
- 13 Jacek Siminski, 'U.S. Navy UCLASS drone requirements leaked,' *The Aviationist*, 4 juli 2013. <http://theaviationist.com/2013/07/04/uclass-requirements-leaked/>
- 14 Sam LaGrone, 'Navy Pushes UCLASS Fielding Date, Air Segment Request for Proposal,' *United States Naval Institute News*, 2 februari 2015. <http://news.usni.org/2015/02/02/navy-pushes-uclass-fielding-date-air-segment-request-proposal>
- 15 Scharre, *The Coming Swarm*, p. 6.
- 16 Kris Osborn, 'McCain: Navy's UCLASS in Danger Without More Stealth Weapons,' *Dodbuzz*, 25 maart 2015. <http://www.dodbuzz.com/2015/03/25/mccain-navys-uclass-in-danger-without-more-stealth-weapons/>
- 17 Paul Scharre and Shawn Brimley, 'To Save the Navy's Next-Gen Drone, Kill it First,' *Defense One*, 10 oktober 2014. <http://www.defenseone.com/ideas/2014/10/save-navys-next-gen-drone-kill-it-first/96284/>
- 18 Rawley is counter-terrorism planner bij het US Special Operations Command. Chris Rawley, 'UCLASS Requirements – Some Contrarian Viewpoints,' <http://blog.navaldrone.com>, 6 april 2015.
- 19 Paul D. Shinkman, 'Going Under: Elite Naval Units Call on Water-Based Drones,' *US News*, 8 juli 2013.

ADVERTENTIE

In deze rubriek komen leden aan het woord die zijn uitgezonden of in het buitenland zijn geplaatst. Deze keer is dat MAJMARNs Tjarko Leungen (40 jaar). Hij is sinds 2012 geplaatst als stafofficier Operaties bij COMUKAMPHIBFOR (CAF) in Portsmouth, Verenigd Koninkrijk.

Over Tjarko Leungen

In 1997 studeerde hij af aan de Academie voor Lichamelijke Opvoeding in Groningen en diezelfde zomer begon hij aan zijn opleiding tot officier der mariniers aan het KIM. Achtereenvolgens doorliep hij de functies van pelotonscommandant en groepsofficier bij het MOC, waarna hij zich specialiseerde als *Mountain Leader*. Na commandant verkenningspeloton en opvolgend commandant ondersteuningscompagnie werd hij in 2004 geplaatst als uitwisselingsofficier bij 3 Commando Brigade *Royal Marines* (Cdo Bde RM). Eerdere plaatsingen als majoor: compagniescommandant, stafofficier in Den Haag en S3 van 1MB. Hij is operationeel uitgezonden naar Kosovo, Irak, Afghanistan en Tsjaad.

Om welke plaatsing gaat het?

'CAF is een permanent uitzendbaar 2* hoofdkwartier dat in staat dient te zijn om *Combined Joint* operaties aan te sturen op operationeel niveau. De commandant van CAF heeft een dubbelfunctie als *Commanding General Royal Marines*. De uitzendbare rol van CAF kan uiteenlopen van nationaal *Maritime Component Commander* (MCC) tot het vormen van de kern staf van een *Combined Joint Task Force*. Het hoofdkwartier staat standaard op 5 dagen *notice to move*, hetgeen kan worden teruggebracht tot 48 uur of zelfs 24 uur voor individuele inzet van personeel. De *Royal Navy* (RN) heeft een vergelijkbaar hoofdkwartier, UKMARFOR of *Maritime Battle Staff* (MBS) dat in hetzelfde gebouw is gehuisvest op Whale Island, Portsmouth.

Zowel CAF als de MBS zijn multinationalaal van samenstelling en zijn ingericht volgens de standaard NAVO J-structuur. Zo heeft CAF een USMC SO1 J3/5 (Lt Col), een Franse SO2 J5 (LTZ1) en een RNLMC SO2 J3 (Maj Leungen). Bij de MBS werken momenteel een Nederlandse SO1 (KLTZ Kapma), een Italiaanse SO2 (LTZ1), een Franse SO2 (LTZ1) evenals een drietal Amerikaanse SO2s (LTZ1 en Maj).'

Waarom deze plaatsing?

'Mijn vorige plaatsing bij 3 Cdo Bde RM was mij en mijn gezin erg goed bevallen. Mijn echtgenote is Britse en onze dochter is geboren in Plymouth. Voor de meerderheid van ons gezin was dit dus een "thuiswedstrijd". Plaatsingen voor Nederlands personeel zijn standaard drie jaar, wat voordelen heeft met betrekking tot de continuïteit, maar ook voor het thuisfront. Onze tijd zit er nu bijna weer op en de voorbereidingen voor de terugkeer zijn al weer begonnen.'

Hoe is het voorbereidingstraject verlopen?

'Voor een buitenlandplaatsing val je normaalgesproken onder het Diensten Centrum Internationale Ondersteuning Defensie (DCIOD). Je krijgt een uitgebreide voorlichting en wordt netjes begeleid bij de voorbereiding, maar ook tijdens de plaatsing kun je bij DCIOD terecht met vragen. Voor ons was dit de tweede keer en de voorbereiding verliep zonder problemen. Het zoeken van een huis in Engeland was wel een uitdaging. Veel Britse militairen wonen in zogenaamde *married quarters*. Dit zijn defensie woningen in wijken voor militaire families. Met het drukke operationele schema van Britse defensieonderdelen is dit voor familieleden vaak een aangename uitkomst. Voor ons was het moeilijk om hier tussen te komen, dus wij huurden uiteindelijk een huis in de prive sector.'

Wat zijn de werkzaamheden?

'In het hoofdkwartier worden stafofficiëren in de rang van majoor (SO2) aangewezen voor de rol van projectofficier. Vaak gaat het hier om het organiseren van oefeningen of uitzendingen van 3 Cdo Bde RM. Mijn projecten tot nu toe waren oefening *Albanian Lion* (amfibische oefening voor 3 Cdo Bde in de Middellandse Zee), *Maritime Force Staff Trainer* (staf training voor de gecombineerde staf van 3 Cdo Bde en COMUKTG) en *Joint Warrior* (multinationale oefening in Schotland). Dit behelst onder meer het organiseren en voorzitten van diverse planning *conferences* en het schrijven van administratieve instructies en veel operationeel stafwerk (OPLANs, OPORDs, FRAGOs, etc).

'Het militaire leven is hier, net als in de Verenigde Staten, meer een lifestyle dan een baan'

Hoewel de plaatsing officieel geen *liaison* is, wordt begrijpelijk wel vaak een beroep op je gedaan voor Nederland gerelateerde zaken. Meestal gaat het om het vinden van een contactpersoon voor oefeningen of activiteiten waar bij Nederlandse eenheden betrokken zijn.'

Wat maakt deze plaatsing bijzonder?

'Het bijzondere is dat het een integrale plaatsing binnen een Britse staf is. Je wordt dan ook behandeld als Britse stafofficier en niet als buitenlander. De militaire mentaliteit in het Verenigd Koninkrijk is anders dan de Nederlandse en je moet je hieraan wel kunnen en willen aanpassen. Het vragen om een snipperdag of een dag vrij voor bijvoorbeeld Koningsdag wordt niet op prijs gesteld. Daarentegen kent men hier weer zogenaamde *Bank Holidays Mondays*. Naast het werk worden hier regelmatig *socials* georganiseerd waarbij ook de echtgenotes worden betrokken.

Het militaire leven is hier net als in de Verenigde Staten meer een *lifestyle* dan een baan. Militairen genieten veel respect en er zijn voor defensiepersoneel veel voordeel-

regelingen, zoals korting in winkels, etc. In Portsmouth heeft de universiteit bijvoorbeeld een speciaal master programma voor mensen in uniformberoepen opgezet. Ik heb in dit kader een studie *Leadership & Management* gevolgd, wat mij uiteindelijk een MSc titel heeft opgeleverd.'

Wat levert het nog meer op?

'In totaal heb ik nu zeven jaar in het VK gewerkt en getraind. Dat heeft mij persoonlijk veel kennis opgeleverd met betrekking tot de Britse militaire manier van werken, maar daarnaast ook een aanzienlijk netwerk van collega's en vrienden. Hopelijk kan ik hiermee ook de Nederlandse defensieorganisatie maar met name het CZSK en het Korps Mariniers in de toekomst van dienst zijn.

Gedurende deze plaatsing heb ik een aantal mooie trips gemaakt, zoals een paar keer naar de Verenigde Staten, Albanië, Gibraltar en een periode van vijf weken Nieuw Zeeland. Voor mijn gezin heeft het ook veel opgeleverd. Mijn dochter (10) heeft de mogelijkheid gehad om naar een priveschool te gaan en haar Engels op een hoger niveau te brengen. Mijn echtgenote heeft drie jaar lang dicht bij haar familie gewoond en mijn hond zal bij het oversteken in Nederland waarschijnlijk de verkeerde kant opkijken.'

Brengt deze plaatsing nog extra uitdagingen met zich mee?

'Het aanpassen aan een nieuwe organisatie en werkwijze is altijd even moeilijk maar dat geldt ook voor overplaatsingen in Nederland. Na een paar maanden en de eerste grote oefening was ik behoorlijk gewend.

De grootste uitdaging voor ons gezin is de terugkeer naar Nederland, waar wij in het vooruitzicht hebben dat ik door de week in Breda zal zijn voor een jaar Hogere Defensie Vorming (HDV), terwijl mijn gezin thuis in Oosterbeek het fort bewaakt. Na relatief veel *quality time* gedurende de afgelopen jaren zal dat even een aanpassing vergen maar de commando spirit '*cheerfulness in the face of adversity*' zal hier echter uitkomst bieden en 2015 is natuurlijk ook een historisch jaar voor het Korps Mariniers met het 350-jarige bestaan op 10 december.'

Het UKAMPHIBFOR-logo.

Groepsfoto van de planningscell tijdens een multinationale oefening in Nieuw-Zeeland, Exercise Southern Katipo 14. Het team bestond NZL Army en Navy personeel, AUS Army, een GBR Navy officier en Maj Leungen (tweede van rechts).

Zoektocht naar Korpsgeest

In het kader van het 350 jarig jubileum van het Korps Mariniers is het Marineblad op zoek naar de Korpsgeest. Aan de hand van een aantal interviews met (oud) mariniers proberen we de Korpsgeest, het *esprit de corps* van het Korps Mariniers, te vinden. Maar wat het? Wanneer is het er en hoe ziet het eruit? In deze aflevering geeft GENMAJMARN b.d. P.C. Cammaert (65) antwoord op de vragen.

GENMAJMARN b.d. Patrick Cammaert

Geboortedatum 11 april 1950, te Nijmegen

In dienst Van 1 augustus 1968 tot 1 augustus 2007

Bijzondere missies **General Officer Commanding the Eastern Division of Monuc (2005-2007):** 'Commandant van een multinationale troepenmacht van 15.000 man in Congo'.

Operation Amber Star (1997): 'Een buitengewone actie op de Balkan met een zeer bijzonder team van talentvolle officieren en onderofficieren'.

W-Coy periode (1986-1988): 'Geweldige periode waarin veel zelfstandigheid werd verlangd van een ieder bij de eenheid. Daardoor veel extra verantwoordelijkheid voor elke marinier'.

Wat was de motivatie om marinier te worden?

'Na mijn middelbare school twijfelde ik tussen een studie medicijnen, studeren aan Nijenrode, en de Koninklijke Marine. Ik koos uiteindelijk voor de Koninklijke Marine, voor het avontuur. Misschien ook wel omdat ik als 14 jarige ooit ben rondgeleid door de detachementscommandant, Simon Hameete, op de Karel Doorman, samen met mijn vader. Die twee hadden elkaar ontmoet tijdens de Nijmeegse 4-daagse.

Op het KIM had het Korps mijn voorkeur maar tijdens de gesprekken zei de toenmalige commissievoorzitter: "Je moet naar de zeedienst gaan." Ik denk dat ze een tekort hadden op dat moment. "Je kunt altijd nog switchen", werd mij toegezegd. Nou, dat deed ik dus al naar twee weken. Mij sprak toen al de leuze van het Amerikaanse *marinecorps* aan: *The few, the proud, the marines*. We zijn klein en trots met een hele mooie geschiedenis. De Britse *Royal Marines* koesteren ook zo de eigen geschiedenis de bijzondere momenten uit de historie van de organisatie, net als het Korps Commandotroepen. Maar ook buiten Defensie komt het koesteren van de eigen geschiedenis voor, zie Nijenrodianen of jaarclubs op universiteiten.'

Is er volgens u een Korpsgeest?

'Natuurlijk is die er. Korpsgeest komt om de hoek kijken bij vragen als: hoe ga je om met risico's die betrekking hebben op jezelf en op je lijf? Dat jij of een ander gewond raakt of sterker dat de een of de ander overlijdt? Dit speelt allemaal tijdens militaire operaties. Welke organisatie kent

dat? Dat is niet zo bij Shell, Nijenrode of in de sport. In de sport, als de estafettelooper het stokje loslaat, dan verlies jij de wedstrijd, duidelijk. In de raad van bestuur van Shell verlies je een opdracht of veel geld. Bij het Korps verlies je een marinier! Dus direct die verbondenheid. Als marinier rijd je in een voertuig op een hobbelig zandpad, waarin mijnen verborgen kunnen liggen. Dan weet je, ondanks de zandzakken onder je kont, ik moet kunnen rekenen op mijn buddies. Vertrouwen zeker, maar ook de drie zaken die het Korps heeft benoemd: kracht, toewijding en verbondenheid. Ik vind het wel heel goed dat de korpsleiding dat heeft gedaan. Goed om dat te benoemen.'

Wat is dan volgens u die Korpsgeest?

'Het is als zo'n grote schoorsteenpijp bij een oude steenfabriek. Al die steentjes bij elkaar maken een mooie pijp. Dat is die Korpsgeest. De ingemetselde zaken, zoals omgaan met stress, spanning en angst je buddy te verliezen, allerlei steentjes maken samen die schoorsteen. Die steentjes worden bij elkaar gehouden door die verbondenheid. Dat is het cement en samen met die steentjes is het die pijp. Dat is die Korpsgeest. Samen kun je dat bouwen.

Typerend voor het Korps Mariniers is de *can do* mentaliteit, *make it happen*. De mariniers zijn goed in creatief denken en improviseren. Heel opvallend, bijna grappig is het feit dat we er geen les in geven of krijgen. Toen we begin jaren '90 naar Cambodja gingen zei ik tegen mijn bataljon: "leer te leven met onzekerheid. Wees er vast maar mee vertrouwd, we weten niet alles". Hiermee draag je ook bij aan de Korpsgeest.

Korpsgeest heeft ook te maken met generaties van mariniers. We waren het niet, we zijn het (nog steeds). De jongeren dragen de *legacy* van de oud-mariniers. We zijn geen individuele mariniers, we zijn met z'n allen, oud mariniers en actief-dienenden. Eens marinier altijd marinier. Het is altijd iets van en met elkaar. Het geeft onmiddellijk een bepaalde zekerheid, houvast aan elkaar, achter de actief dienenden staan die oud mariniers. Dat is die *legacy*. Je wilt de oudere mariniers ook niet teleurstellen. De loyaliteit aan je club. Je bent niet individueel, maar samen. Weten dat er iemand achter je staat, die rugdekking geeft en steunt, ook als men de dienst uit is. Bevestiging en goedkeuring van de oudere generaties horen er ook bij.'

Zijn er concrete voorbeelden, acties, waarin voor u de Korpsgeest tot uiting komt?

'Het is de hang naar saamhorigheid, doorzetten en samen doen. Dan moet je toch denken aan de *can do* mentaliteit. Trots om te horen bij **the few, the proud**. Velen willen het, maar uiteindelijk slechts een klein clubje dat erbij hoort. Een verbondenheid voor het leven. Je wordt ingesloten in de groep. Je blijft er altijd bij. Kijk op maar eens op Facebook hoe mariniers, actief en oud, aan elkaar hangen, elkaar steunen juist ook als men het moeilijk heeft. Prachtig.'

Geldt dat echt voor alle mariniers?

'Een enkeling is verbitterd. Die zit dan wel weer op Facebook en bombardeert Facebook met berichtjes. Maar let wel, hij *post* wel! Als je door de verbitterdheid heen weet te breken, blijkt vaak dat ze zich toch marinier voelen. Misschien geen lid van het COM, maar wel kijken bij een activiteit.'

Heeft u nog meer voorbeelden van Korpsgeest?

'In 1968 kwam ik in dienst. Jaarlijks was er een grote oefening in de Ardennen. We gingen dan met ruim 40 voertuigen op weg, waarvan er uiteindelijk 3 aankwamen. De rest stond ergens met panne langs de weg. De humor, het samen de schouders eronder zetten om ondanks alle tegenslag er toch nog iets van te maken, het beste er uit te halen, met niks nog iets te maken en te improviseren is ook weer zo'n voorbeeld van Korpsgeest.

Ander voorbeeld: we gingen schieten op de Leusderheide, 10 patronen de man. Speedmarsen heen en terug. De lunch bestond uit erwtensoep. Dat was het. Om het Korps ook werkende te houden in tijden van relatieve rust en weinig middelen werd er heel veel geïmproviseerd, logistiek bestond het uit "ritselen". Maak van niets iets. Dan bouw je ook aan de Korpsgeest, om aan elkaar te blijven hangen, niet bij de pakken neer te gaan zitten en om zaken te blijven doen.

Mariniers zijn mannen die praktisch bezig zijn. Ze klagen graag over "ze" (*de leiding / de minister die er echt niets van snapt / de Korpscommandant ...*), dat er weer niks geregeld is. En dan eerst een sjekkie rollen, peuk opsteken en een bak koffie te drinken, om vervolgens te beginnen en niet op te houden tot het klaar is. Af en toe wordt er dan nog wat binnensmonds gemopperd. Misschien is het Nederlands, maar past wel bij het Korps.'

Wanneer is voor u de Korpsgeest zichtbaar?

'Korpsgeest zag ik bijvoorbeeld in 1987-1989 bij de W-Coy, een sterk verbonden zelfstandige club mariniers, waarbij veel taken moeten worden uitgevoerd door jon-

Patrick Cammaert, commandant Eastern Division MONUC informeert Secretaris-Generaal van de VN, Kofi Annan, Kisangani, Congo, 2006. (UN Photo/Eskinder Debebe)

gere mariniers. Veel verantwoordelijkheid dus voor een ieder. Na een zware oefening in Schotland, waarbij in kleine groepen ruim 10 dagen door de bergen werd geoefend onder de naam "Paper Tiger", kwamen we bij een pub waar de oefening eindigde. Daar stonden we, vroeg in de ochtend 08:00 uur, met Schotse muziek een biertje te drinken en nootjes te eten. In zo'n uur, waarin die mariniers, stinkend van die tien dagen, voor de openhaard elkaar verhalen vertellen, zie ik de Korpsgeest er van af druipen. Dan worden zaken als de onzekerheid tijdens de oefening, de toewijding, elkaar helpen, begrip tonen uitgesproken. Het schept een verbondenheid van de eenheid, maar ik zie op dat moment ook Korpsgeest.

Tijdens de operatie Amber Star koos ik, als commandant ervoor om mariniers in de zgn. binnenring te laten opereren en het personeel van het Korps Commandotroepen in de buitenring. Ik wilde dat niet mixen. Het is belangrijk dat professionals die elkaar goed kenden, altijd wisten dat achter hun rug een maatje stond die ze konden vertrouwen. De gedachte erachter is dat, hoewel je nooit weet wat er gebeurt, je er wel zeker van bent dat er een marinier, iemand van je eigen club, achter je staat. Door een goede buiten- en binnenring was het afgedekt. Je voelt die Korpsgeest ook als je weet dat er iemand naast of achter je staat die ook een rode bies op de broek heeft. Ik kan tientallen namen noemen van mariniers waarbij ik, als die achter mij staan, direct die verbondenheid voel. Dat zijn top lui. Als je elkaar tegenkomt spreek je weer over de voorvallen van toen en ben je bij wijze van spreken in die tijd van toen. Wat mij dan bindt aan die ander? Loyaal zijn en doorzetten. Korpsgeest uit zich ook in het feit dat de mannen elkaar nu nog steeds helpen als ze in de penarie zitten.'

Een persoonlijk gevoel van die Korpsgeest?

'Tijdens de missie in Cambodja keek sergeant X heel erg sip. Ik spreek hem aan en hij vertelt uiteindelijk dat hij te horen heeft gekregen dat zijn vrouw verliefd is geworden op de buurman. Verslagen zit hij daar dan. Met meer dan 80% van zijn gedachten is hij in Nederland. Hij wil die buurman wel even aanpakken. Dan kan je die vent de volgende dag niet op patrouille sturen. Ik heb hem met een opdracht terug naar Nederland gestuurd. *Don't break the rules, bent the rules*. Mijn opdracht voor de sergeant: "Zorg dat je er uit komt met je vrouw. Lukt het, kom je terug, zo niet dan blijf je daar en ga je naar de SMD". Hij komt dus terug, het is geregeld. Ruim vijf jaar later, op de loopband op Schiphol, zie ik hem op de tegengestelde band langs mij gaan, en hij mij. We lopen allebei terug. Ik vraag hoe is het? Goed, we hebben twee kinderen! Even die vonk. We schudden elkaar de hand. Dat is voor mij Korpsgeest. Dat raakt mij diep."

Verandert de Korpsgeest?

'Kijkend naar die verbondenheid, toewijding en plichtsbef, geloof ik dat die nog steeds hetzelfde zijn, hoewel de tijden natuurlijk zijn veranderd. Vroeger bleef iedereen op de kazerne en was daar op elkaar aangewezen. Dat

is nu anders, ieder heeft nagenoeg een eigen kamer. We gingen bijna twee maanden op bergtraining en drie maanden op wintertraining. Avontuur...en "work hard, play hard". Er is gewoon op veel gebied veel veranderd de laatste 10, 20 jaar. In Cambodja hadden wij een satelliet-telefoon in een grote kist. Je belde één keer in de week naar huis. Het contact met het thuisfront was veel minder, waardoor je toch meer op elkaar was aangewezen. Tegenwoordig, kun je dagelijks mailen en skypen met het thuisfront. Die verbondenheid wordt dan op andere momenten versterkt. Maar omdat we QPO opereren, zit het met die verbondenheid wel goed. Tegelijkertijd zie je dat door alle *social media* mariniers elkaar ook weer gemakkelijker terugvinden. Dat kan de

'De overdracht van de Korpsgeest is nog steeds in de opleidingen, daar is niets aan veranderd. De verhalen tijdens de operaties, in de tenten, praten met elkaar, zijn onder elkaar, is allemaal van belang'

verbondenheid om met elkaar in contact te blijven ook versterken. De een woont nu in Thailand, maar door Facebook is hij toch dichtbij. Ook de deelname aan zoveel ernstoperaties maakt dat die verbondenheid nog veel groter wordt. Het samen zijn. In die operaties wil je weten wie die marinier is die achter je staat. De overdracht van de Korpsgeest is nog steeds in de opleidingen, daar is niets aan veranderd. De verhalen tijdens de operaties, in de tenten, praten met elkaar, zijn onder elkaar, is allemaal van belang.'

Zijn er ook minder positieve kanten aan de Korpsgeest?

'Die verbondenheid kan een negatieve klank krijgen als het te elitair wordt en je op anderen die niet bij je groep horen, gaat neerkijken. Er is ook een risico dat minder positieve zaken worden afgeschermd. Als iets fout gaat; zoek het uit en sluit niet onmiddellijk de poorten. Het dekken van elkaar is dus ook een risico. Dat kan de keerzijde van Korpsgeest zijn.'

Is er een mantra die bij de Korpsgeest past?

'Jazeker, is die er: "Eens marinier altijd marinier". We waren het niet, we zijn het. Het is meer dan respect, het is een erkenning dat je het proces om marinier te worden hebt afgerond. Opmerkelijk, maar ik zie het ook terug bij de USMC, bij de Britten maar ook bij bijvoorbeeld de Thaise mariniers. Die zeggen dat ook.'

Noot

1 Als in datgene wat je meeneemt van je voorgangers.

column

'Het rapport leest als een huiveringwekkende opsomming van tegenvallers'

Prof. dr. J. (Ko) Colijn is defensiespecialist, directeur van 'Instituut Clingendael', redacteur van *Vrij Nederland* en hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

Drie jaar geleden ontdekten de kabinetsinformatie, Wouter Bos en Henk Kamp, dat de aanschaf van een nieuw gevechtsvliegtuig voor de Klu een moeilijke zaak was. Dat was op zichzelf niet zo opzienbarend, want bij grote materieelprojecten gaan de wenkbrauwen altijd omhoog. Hebben wij die *top-of-the-bill*-systemen eigenlijk wel nodig, zijn ze niet een beetje duur, wat levert het ons allemaal op, kunnen we niet nog wat langer doen met de bestaande wapens?

Maar deze keer was er iets anders aan de hand, naast de gebruikelijke vragen rees nu de vrees dat de F-35 misschien niet alleen een kostbaar luchtmachtproject was, maar het gehele investeringsbudget van de krijgsmacht bedreigde. En daarmee de krijgsmacht. Het aanschafbedrag was onzeker, het onderhoudsbudget was onzeker, en de optelsom was nog

meer onzeker omdat beide kolommen weliswaar niet langs, maar gescheiden van elkaar werken. Een probleem van hogere orde, dat reden was om de *affordability*-vraag te stellen van het totale project, en de krijgsmacht over de volle breedte nog eens tegen het licht te houden.

Ook in de VS zelf, waar de F-35 vandaan zal komen, wordt nu deze *affordability*-vraag expliciet gesteld. De *General Accounting Office* (GAO) heeft hem in zijn laatste rapport (14 april) zelfs tot het centrale issue gemaakt. De opsomming van problemen met de F-35 is bekend en pijnlijk. Het programma is drie keer 'geherstructureerd' maar de kosten blijven stijgen. De betrouwbaarheid van de motor, die vorig jaar in brand vloog, is 'very poor', duurzaamheidstesten waren negatief, er waren 'significant bulkhead failures', 40% van de ontwikkelingstesten van de F-35 moeten nog altijd plaatsvinden, toeleveranciers overschrijden hun leveringstermijnen. Het rapport leest als een huiveringwekkende opsomming van tegenvallers die nog tal van op elkaar gestapelde ontwerpveranderingen zullen noodzakelijk maken en de ontwikkeling van het toestel 'instabiel' maken.

Dat is wel de vriendelijkste benaming voor een riskant drama. En wat de *affordability* betreft schrijft de GAO: onhoudbaar. De F-35 zal met een naar een slordige \$15 miljard stijgend aanschafbudget per jaar, zo langzamerhand tientallen jaren lang andere belangrijke wapenprogramma's verdringen. Het totale levensduuronderhoud van de F-35 vloot wordt nu geraamd op de lieve som van 1000 miljard dollar. Programma's die in gevaar komen zijn de KC-46A tanker, de DDG-51 *destroyer*, de vervanging van de Ohio *submarine*, de langeafstandsbommenwerper en vreet aan de onderhoudskosten van de vloot van de *US Navy*. De GAO voorspelt dat dit de planners tot verder uitsmeren en kostenverhoging zal dwingen, dat daardoor oude systemen als de F-18 en de A-10 waarschijnlijk langer in dienst zullen moeten blijven, wat weer extra hoge instandhoudingskosten met zich zal meebrengen, enzovoort. Vooral de *Navy* begint nu zenuwachtig te worden.

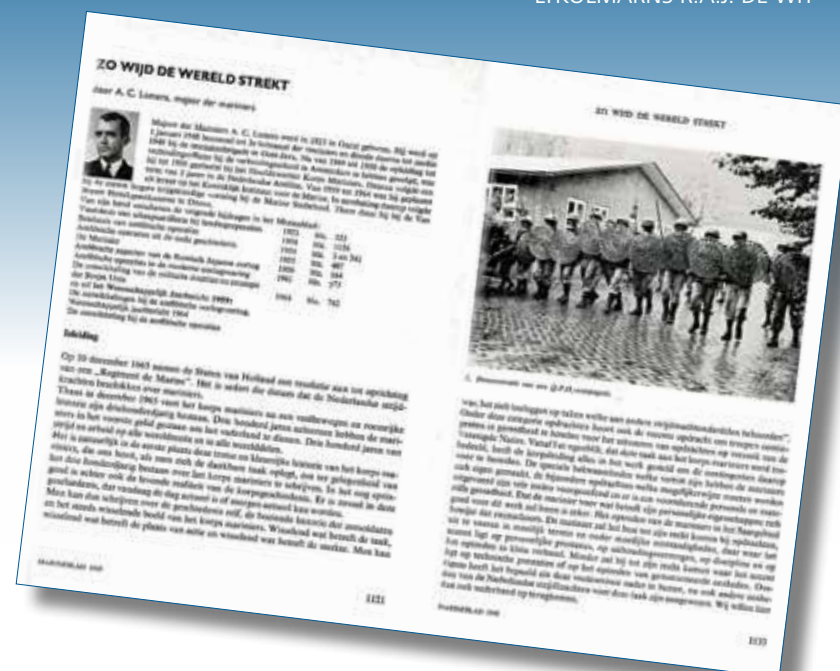
Voor wie het vergeten was: tussen 2001 en 2014 stegen de geraamde ontwikkelingskosten van de *Joint Strike Fighter* van 34 naar 55 miljard dollar, verdubbelde de duur van het programma bijna van 10 naar 18 jaar, werd de eenheidsprijs van het toestel van 69 naar 113 miljoen dollar opgehoogd, en de datum van indiensttreding verschoven van 2012 naar 2019.

Nederland is niet de VS, maar de *affordability*-vraag zal hier niet anders zijn.

In deze rubriek wordt een artikel uit een oude jaargang van het Marineblad gekoppeld aan de huidige ontwikkelingen.

In de foto is rechts een demonstratie van een QPO-compagnie afgebeeld.

Het Marineblad in 1965 'Zo wijd de wereld strekt'

Het Marineblad bestaat dit jaar 125 jaar. Daarnaast viert het Korps Mariniers dit jaar zijn 350-jarig bestaan. Een mooie gelegenheid om in deze rubriek een 'mariniers'-artikel uit een eerder lustrumjaar te pakken en dit te spiegelen aan de actualiteit. Het oorspronkelijke artikel is in zijn geheel terug te vinden op de website van de KVMO.

Inleiding

In 1965 vierde het Korps Mariniers zijn 300-jarig bestaan. In tegenstelling tot latere jaargangen van het Marineblad was er toen geen ruimte voor themanummers of iets dergelijks. In het decembernummer van 1965 was daarentegen wel ruimte voor een artikel over het Korps. Majoor der mariniers A.C. Lamers nam de taak op zich om een artikel over 300 jaar Korps Mariniers te schrijven. Eerder verschenen van zijn hand een zevental artikelen in het Marineblad en twee in het Wetenschappelijk Jaarbericht. Alle artikelen hadden dezelfde rode draad; de kenmerken van de mariniers en de rol van amfibische operaties. Majoor Lamers was dus de juiste man voor het schrijven van een artikel ter ere van 300 jaar Korps Mariniers. Later, in 1973, werd hij de vijfenvestigste commandant van het Korps Mariniers. Hij vervulde deze functie tot en met 1977. Hij speelde in die jaren een belangrijke rol bij de totstandkoming van de *Memorandum Of Understanding* (MOU) met het Verenigd Koninkrijk, het fundament van de huidige UK/NL samenwerking.

'Zo wijd de wereld strekt' door A.C. Lamers, majoor der mariniers, 1965

In een lijvig artikel van maar liefst 22 pagina's beschrijft Lamers het roemruchte verleden, de taakstelling van 1965 en rondt hij zijn artikel af met een blik op de toekomst. Vanaf de oprichting waren mariniers bestemd voor de dienst 'waer zij gebragt zullen worden'. Hoewel direct het specifieke karakter van het Korps Mariniers duidelijk is,

namelijk amfibisch, paraat en expeditionair, wijst Lamers in het eerste deel van zijn artikel vooral op het wisselende beeld dat bestaat in de korpsgeschiedenis. Voor een volledige beschrijving van de geschiedenis verwijst Lamers voor het gemak naar het werk van luitenant ter zee speciale diensten P.M. Bosscher, 'De geschiedenis van het Korps Mariniers 1665 -1965'. Dit boekje werd in 1965 ter gelegenheid van de lustrumviering uitgegeven.

Lamers ziet in deze geschiedenis vooral een wisselend beeld in taakstelling, plaats van handelen en sterkte. Om dit te illustreren geeft hij tal van acties en operaties uit het verleden. Zo noemt hij onder meer de vierdaagse zeeslag en de tocht naar Chatham in de eerste jaren van het Korps, de slavenopstand in Berbice in 1763, de gevechten aan boord van Engelse schepen tijdens de zeeslag bij Doggersbank in 1781, het bombardement van Algiers in 1816, tal van operaties in de Indische archipel in de 19de eeuw en de eerste vredesoperatie van de Nederlandse krijgsmacht in het Saargebied in 1934. Met deze diversiteit aan taken manifesteren mariniers zich als handhavers van orde en tucht bij de vloot en daar buiten, beschermers van nationale handelsbelangen, enterploegen aan boord van schepen, landingseenheid tijdens amfibische operaties, hoogwaardige infanterie ter versterking van de landmacht tot en met vredesbewaarders in het buitenland.

Lamers noemt, ter illustratie van de wisselende sterkte, de keren dat het Korps tijdens oorlog en conflict versterkt

werd om vervolgens na succesvol te zijn geweest te worden beloond, zoals hij het noemt, met een reductie in vredestijd. Daarnaast blijven de momenten niet onvermeld waarbij de vloot, verstrikt in haar eigen uitdagingen en problemen, plotseling geen noodzaak meer zag in het handhaven van een Korps Mariniers, zoals de eerste dertig jaar van de 20ste eeuw. De sterkte brengt Lamers ook bij het jaar 1965. Dat was, met 3.000 man, de laagste troepensterkte van na de Tweede Wereldoorlog. Niet ver terug in de tijd, in 1958, werden de QPO-compagnieën opgericht. Deze eenheden met een naam die verwees naar het motto van het korps, *Qua Patet Orbis*, waren snel inzetbaar. Een QPO-compagnie was gelegerd in de West en twee waren in Doorn gelegerd. Het concept van snel inzetbare eenheden had in 1962 zijn waarde bewezen toen een QPO-compagnie uit Doorn binnen 12 uur Nederlands Nieuw-Guinea versterkte toen de crisis aldaar zijn hoogtepunt bereikte. Na het wegvallen van dit laatste koninkrijksdeel in de Oost, kreeg het Korps in het najaar van 1963 een nieuwe taak, toen de regering een contingent ter beschikking van de Verenigde Naties stelde voor een inzet ten behoeve van vredesoperaties. Lamers gebruikt het heden van zijn tijd toch vooral om het karakter van de mariniers en de taakstelling van het Korps voor het voetlicht te brengen. Een karakter dat hij beschrijft als: bekwaam, gedisciplineerd, betrouwbaar, gevechtsgereed en gevechtvaardig, overal bruikbaar en weinig eisend. Voor de taakstelling beroept Lamers zich op het toen geldende voorschrift voor de Koninklijke Marine, VVKM 195. Hierin staat "dat geen enkel maritiem gevechtsapparaat volledig en dus te allen tijde doeltreffend is, als het niet tevens beschikt over eenheden om te worden ingezet voor acties op de grens van zee en land en landinwaarts." Mariniers zijn troepen, aangenomen, opgeleid en georganiseerd voor de dienst op zee en in landoperaties welke verband houden met maritieme operaties, zo stelt Lamers, maar voegt hier direct aan toe dat de praktijk heeft aangetoond dat het gebruik van de mariniers veel ruimer is geweest.

De amfibische operatie is de specialiteit die het Korps Mariniers onderscheidt van andere krijgsmachtonderdelen. Daarnaast is de amfibische operatie de maritieme operatie die na de Tweede Wereldoorlog tot aan 1965 internationaal het meest is uitgevoerd. Lamers noemt daarnaast de specialiteiten die binnen het Korps aanwezig zijn, maar stelt terecht dat amfibische operaties juist niet uitsluitend zijn voorbehouden aan mariniers alleen. Integendeel, mariniers brengen de expertise die het de gehele Nederlandse krijgsmacht mogelijk moet maken om vanuit zee landoperaties uit te voeren. Een capaciteit die net zo bij Nederland hoort als bergoperaties bij Zwitserland, aldus Lamers. Hij richt zich dan ook vooral op die zaken waar het de Nederlandse krijgsmacht aan ontbreekt, zoals specialistische amfibische transportschepen bij de vloot en een gezamenlijk doctrine voor de krijgsmacht.

Vandaag de dag

De blik op de toekomst van Lamers brengt ons in het heden. Hij stelt dat het roemruchte verleden zekerheid geeft voor vandaag de dag en vertrouwen schept voor de toe-

Scan van foto uit het artikel. Het onderschrift luidde: 'Mariniers embarkeren voor de verticale omvatting'.

komst. Hij merkt daarbij op dat het altijd bijzonder moeilijk is geweest om voor het Korps Mariniers een toekomst te plannen. De mariniers hebben altijd moeten profiteren van de kansen die geboden werden, hoe onwaarschijnlijk zij ook leken. Hij noemt de mariniersbrigade als opvallend voorbeeld van zo'n kans. Gelet op dit aanpassingsvermogen van het Korps en de gelouterde geschiedenis mag men verwachten dat vooral gunstige perspectieven voor de toekomst te geven zijn. Of niet?

In de 300 jaar die Lamers beschrijft heeft het water regelmatig aan de lippen van het Korps gestaan. Te vaak is het met opheffen bedreigd en altijd zijn de bedreigingen geëlimineerd. Het valt op dat van alle bedreigingen die op de loer lagen, Lamers alleen de eigen vloot noemt. De integratie met de vloot en de rol binnen de Koninklijke Marine zijn niet altijd vanzelfsprekend gebleken. Ten tijde van schaarste kwam het Korps Mariniers nogal eens op het schraplijstje van de KM.

De vraag is of het vijftig jaar na het schrijven van het artikel inmiddels heel anders is. In eerste instantie lijkt alles verbeterd te zijn ten opzichte van weleer. De specialistische amfibische schepen en doctrine zijn inmiddels gemeengoed. Met het samengaan van de hoofdkwartieren en een tweede generaal der mariniers als commandant der zeestrijdkrachten is de integratie van mariniers en vloot beter dan ooit te voren. Hier had Lamers waarschijnlijk nooit van durven dromen. Geen vuiltje aan de lucht, de integratie voelt even vanzelfsprekend als natuurlijk. Maar de geschiedenis leert dat juist dat de momenten zijn waarbij waakzaamheid geboden is. Gelet op het defensie investeringsplan wordt het komende decennium al het 'maritieme decennium' genoemd. De vraag is of de vloot, met het vooruitzicht van nieuwe fregatten, onderzeeboten en mijnenjagers, nog wel oog heeft voor het Korps. In de strijd om de budgetten is verankering in de marine niet vanzelfsprekend.

Vloot en mariniers zijn 350 jaar geleden een relatie aangegaan en relaties moeten onderhouden worden. Als we iets van de geschiedenis kunnen leren dan is het dat het niet aan de mariniers zal liggen.

Lees verder op de KVMO-site!

Ga naar www.kvmo.nl en vervolgens naar 'Marineblad' en download het artikel uit 1965.

IN DEZE RUBRIEK PRESENTEREN PAS AFGESTUDEERDE MARINEOFFICIEREN HUN SCRIPTIE. DEZE KEER IS DAT HUGO ENGELBRECHT MET ZIJN SCRIPTIE HET GEBRUIK VAN DE POWER TAKE IN ALS POWER TAKE OUT OP DE HOLLAND KLASSE SCHEPEN.

Naam: Hugo Engelbrecht
Geboortedatum: 08-03-1993
In dienst sinds: 16-08-2011
Huidige rang en functie: Vierde en laatste jaar op het KIM als LTZ3 (TD)

Scriptie downloaden?
Ga naar www.kvmo.nl en vervolgens naar 'Marineblad'

HET ONDERWERP

Als onderdeel van de bachelor Militaire Systemen & Technologie heb ik onderzoek gedaan naar de efficiëntie van het *ocean going patrolvessel* (OPV). Ik heb onderzocht of de patrouillevaart elektromotor (PEM) als generator gebruikt kan worden wanneer op de hoofddieseldiesel (HVD) gevaren wordt, en of dit dan tot een brandstofbesparing leidt.

HET ONDERZOEK

De HVD heeft een beter specifiek brandstofverbruik dan een kleinere dieselmotor (DG). Het OPV vaart 70% van de tijd op de HVD en minder dan 30% van de tijd op vol vermogen. De DG draait volgens ontwerpgegevens van DMO tijdens transits op maximaal 61% vermogen. Ik heb voor mijn onderzoek de belangrijkste componenten voor de voortstuwing gemodelleerd. Deze componenten zijn de schroef, tandwielkast, HVD, PEM en DG. Aan de hand van ontwerpgegevens bij DMO is het operatieprofiel vastgesteld, en is voor 13, 16, 18 en 21 knopen het brandstofverbruik berekend.

Vervolgens heb ik in een simulatie de PEM gekoppeld aan de tandwielkast, om elektrisch vermogen op te wekken. Ik heb weer voor 13, 16, 18 en 21 knopen het brandstofverbruik berekend. Het meest gunstige effect werd behaald door bij 13 knopen op één tandwielkast de PEM te koppelen. Hierbij werd volgens mijn modellen een brandstofbesparing van 1,2% gerealiseerd. Volgens mijn modellen is er geen verschil in brandstofverbruik bij 16 knopen en kost het marginaal meer brandstof bij de overige twee snelheden om elektrische energie op te wekken via de PEM, dan het kost in de huidige situatie. Oud HMD Bongartz van Zr. Ms. Groningen vertelde mij dat mijn gebruikte waarden voor de elektrische energie consumptie te hoog waren. Waarden gebaseerd op zijn ervaringen waren echter nog iets ongunstiger. Bij 21 knopen is geen winst te behalen, en daarom is die snelheid hier niet meegenomen.

Het extra brandstofverbruik is volgens mijn modellen te wijten aan ontwerpkeuzes die gemaakt zijn in het OPV. Door het hoge nominale toerental van de PEM, is er een tandwielkast met een dubbele reductie geïnstalleerd. In deze tandwielkast treden verliezen op tot 10% van het totale vermogen. Dit komt voornamelijk door de hoge snelheid die het rondsel van de PEM in de tandwielkast maakt. Verder onderzoek kan gebruik maken van mijn modellen om te onderzoeken of een andere configuratie wel een brandstofbesparing op kan leveren. Wanneer de PEM een lager nominaal toerental zal hebben, is de tweede reductie in de tandwielkast overbodig. Hierdoor zal volgens mij de efficiëntie toenemen en levert dit een significante brandstofbesparing op.

BETEKENIS VOOR KM

Wanneer de KM een voorbeeld wil blijven geven aan de overige scheepvaart, moet zij kritisch kijken naar mogelijkheden om de emissies te verminderen. Mijn onderzoek geeft hiertoe een voorzet, namelijk dat waarschijnlijk brandstofbesparing mogelijk is door de combinatie van PEM en generator te gebruiken. Bij het verwerven van nieuwe schepen (bijvoorbeeld de opvolger van het M-fregat) kan op basis van mijn modellen verder onderzoek worden gedaan, om zo efficiëntere nieuwe schepen te bouwen.

(foto Multimedia NLDA/KIM)

KVMO ZAKEN

Sfeerimpressie van de KVMO Veteranendag 2015. (foto's Marc Moussault)

Terugblik KVMO Veteranendag 2015

Op donderdag 19 maart werd de vierde KVMO Veteranendag, georganiseerd door de Werkgroep Post-Actieven van de KVMO, gehouden in het Nationaal Militair Museum te Soesterberg.

Het is niet direct een locatie waar de marine alom aanwezig is, maar wel een locatie waar op een bijzondere wijze Defensie wordt gepresenteerd, met veel aandacht voor de mensen waaruit Defensie bestaat. En om die mensen, speciaal de veteranen, ging het op deze dag.

In het ochtendprogramma, na de opening door de dagvoorzitter Peter van de Wiel, gaven drie sprekers invulling aan de rode draad van deze dag: het thuisfront. Als eerste sprak de oud-marinier en oud-Nieuw-Guineaganger Henk Hoogink. Als dienstplichtig militair was het niet zijn keuze, maar hij moest naar de Oost. Op een voor velen zeer herkenbare en zeer persoonlijke wijze gaf hij een terugblik op de manier waarop de communicatie in die tijd verliep. Post was heel belangrijk, maar tegelijkertijd was het nieuws aan beide zijden vaak bewust mooier gemaakt dan de werkelijkheid, omdat men elkaar niet teveel wilde lastig vallen met problemen. Henk Hoogink is veel later nog vaak teruggegaan. Hij wilde iets betekenen voor het land dat zo'n stempel op zijn leven heeft gedrukt.

Daarna sprak Anita Mensing als 'vrouwvanmilitair'. Via allerlei sociale media vertelt zij over haar ervaringen met

de uitzendingen van haar man. Op een vrolijke wijze schetste zij een beeld van zichzelf, hoe zij, onbekend met Defensie, bevriend raakte met een militair. En daarbij te maken kreeg met de bekende clichés: Je wist toch waar je aan begon etc.. Door haar activiteiten is zij intussen een vraagbaak voor vele andere partners van militairen, die zijn uitgezonden. Voor de vele partners, die waren meegeweten met de veteranen een presentatie waarbij veel werd geknikt, maar ook herkenkend werd gelachen.

Dat communicatie met de militair op de uitzending in de huidige tijd anders wordt ingevuld, beschreef de derde spreker Kapitein Roel van de Wiel. Hij is eindredacteur van de Defensiekrant en heeft diverse malen een bezoek gebracht aan diverse uitzendgebieden. Waardoor hijzelf ook heeft ervaren wat het is om uitgezonden te zijn. In een combinatie van wat Defensie tegenwoordig biedt aan de uitgezonden militair en persoonlijke ervaringen schetste hij een beeld waaruit blijkt dat een goede 'lijn' met het thuisfront altijd belangrijk was en is.

Na de lunch volgde een korte humoristische inleiding over het ontstaan van het museum en kon onder leiding van gidsen in vogelvlucht het nieuwe museum worden bekeken. Daarna was er nog even tijd om zelf rond te kijken. De beschikbare tijd was veel te kort om alles echt te bekijken en velen zullen ongetwijfeld nog eens teruggaan. Na een laatste afsluiting met een drankje kon terug worden gekeken op een geslaagde vierde KVMO Veteranendag!

Agenda KVMO 2015

Werkbezoeken hoofdbestuur

1 juni PKC, Den Haag
7 sept Kromhoutkazerne, Utrecht
26 okt Nieuwe Haven, Den Helder
30 nov Van Braam Houckgeestkazerne, Doorn

Houdt twitter, facebook, kvmo.nl en de Nieuwsbrieven KVMO in de gaten voor definitieve tijden en locaties.

Evenementen/vergaderingen

12 mei KVMO 64-jarigendag, MEA, Amsterdam
8 juni Algemene Vergadering & Symposium, Van Ghentkazerne, Rotterdam
25 juni Ledenraad Koepel
Officierverenigingen GOV|MHB, Frederikkazerne, Den Haag
2 sept Maritiem Evement
19 nov Ledenraad Koepel
Officierverenigingen GOV|MHB, Frederikkazerne, Den Haag

Zie ook kvmo.nl/kvmo-activiteiten voor een volledig overzicht en verdere informatie.

4^e KVMO Maritime Shipping Game

Deelnemers aan de derde MSG in januari van dit jaar.

Op 21 mei a.s. organiseert de KVMO de vierde editie van de Maritime Shipping Game. Na eerdere edities bij Damen Shipyards, TNO en het KIM zal deze keer Thales Nederland (in Delft) de gastheer zijn.

Het thema voor deze game is 'Technologische ontwikkelingen in het maritieme domein'. De deelnemers zullen op zoek gaan naar de invloeden van toekomstige ontwikkelingen op het optreden in het maritieme domein. De omgeving van Thales zal ongetwijfeld tot extra inspiratie dienen, om tot verrassende inzichten te komen. De operatiennaam van deze game luidt dan ook Operatie *Amazing Discoveries*.

Aanmelding

U kunt zich **tot 8 mei 2015** aanmelden bij de secretaris van de KVMO: secretaris@kvmo.nl

Er zijn dertig plaatsen beschikbaar. Na aanmelding ontvangt u meer details over exacte locatie en tijdstip.

KVMO-site vernieuwd!

De KVMO-site, www.kvmo.nl, is onlangs geheel vernieuwd. Niet alleen het uiterlijk is ingrijpend veranderd, ook de indeling. Met deze nieuwe site is de 'digitale versie' van de KVMO weer helemaal bij de tijd.

Ook voor smartphone en tablet

We hebben gelijk van de gelegenheid gebruik gemaakt om de site geschikt te maken voor smartphone en tablet. Zodat deze er op ieder formaat herkenbaar, aantrekkelijk en overzichtelijk uitziet.

Ga dus snel naar www.kvmo.nl!

IN MEMORIAM

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

CDRE b.d. ir. **W.J.A. van Raaij** († 15 april 2015)
C.O.O. Timmer († 11 april 2015)
LTZ 2 OC b.d. **P. Meijers** († 10 april 2015)
Mevr. **I.M. Weisfelt-Bendixen** († 3 april 2015)

KTZ b.d. **H.O.G. ten Raa** († 31 maart 2015)
KTZ b.d. **P.W. Osieck** († 24 maart 2015)
SBN b.d. **Th.J.N. van der Voort** († 24 maart 2015)
Mevr. **M.P. Mackay-Herbert** († 10 februari 2015)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hun veel sterkte toe

Afdelingsactiviteiten eerste helft 2015

AFDELING NOORD

12 mei **Postactieve bijeenkomsten**
2 juni Locatie : Marineclub, Den Helder
7 juli Aanvang : 17.30 uur

4 mei **Kranslegging bij monument 'Voor hen die vielen'**
Locatie : Den Helder
Aanvang : 11.00 uur

28 mei **Herdenking overleden KM-medewerkers bij monument "Schaduw van het Licht"**
Locatie : Den Helder
Aanvang : 10.30 uur

AFDELING MIDDEN

2 juni **BBQ**
Locatie : Frederikkazerne, Den Haag
Tijd : 16.30-19.00 uur

AFDELING ZUID

5 juni **Barbecue (KVMO)**
Locatie : de Merelhoeve
Aanvang : 18.00 uur

Alle activiteiten staan open voor KVMO leden, ook als een andere vereniging de organisatie verzorgt. Voor vragen of nadere informatie over het programma kunt u mailen naar: KVMOZuid@aim.com

DE DEADLINE VOOR HET AANLEVEREN VAN KOPIJ VOOR DE RUBRIEK KVMO-ZAKEN VOOR HET JUNINUMMER IS 26 MEI 2015.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ere-leden:
KTZT b.d. ir. S.J.J. Hoffmann
KOLMARN b.d. A.H.P. Knoppen
KTZ b.d. L.J.M. Smit
KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek

Hoofdbestuur:
Voorzitter:
LTZ ing. M.E.M. de Natris
Vice-voorzitter:
KTZ mr. N.A. Woudstra
Secretaris:
LTZ 2 OC (LD) R. Groen
Penningmeester:
KTZ (LD) H.M.J. van de Burgt

Namens Afdeling Noord
LTKOLMARN b.d. van Dishoeck
Namens Afdeling Midden
KTZ ing. W.P. Groeneveld
Namens Afdeling Zuid
KTZ b.d. K.F.J. Henkelman
Namens Werkgroep Postactieven
KTZ b.d. G.J. van der Zee, wnd
Namens Werkgroep Elders Actieven
LTZ (LD) KMR M. Venema
Namens Werkgroep Jongeren
vacature
Namens de Werkgroep Genderbeleid
KTZ M.A.W. Riemens

Afdelingsbesturen:
Noord:
LTKOLMARN b.d. van Dishoeck
KTZ P.J. van Maurik
KTZ b.d. B. Fritzsche
LTZ ing. R.A. Paarlberg
LTZ 2 OC (TD) dr. ir. W.L. van Norden

Midden:
KTZ ing. W.P. Groeneveld
KTZ (TD) ir. J.J. Bleijs
KTZ b.d. J. de Jonge

Zuid:
KTZ b.d. K.F.J. Henkelman
maj KL b.d. P. van der Laan
KTZ (SD) A.J. Zwiers
KTZA b.d. P.A. Brons
(postactieven)
KTZ (TD) T.S. van Tongeren

Caribisch Gebied:
KTZ (LD) drs. P.J. van Roon

Adres secretariaat:
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : info@kvmo.nl
W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.onderlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

Algemene Vergadering • 8 juni 2015

Symposium KVMO

Thema 'Defensie weer zichtbaar in de samenleving'

KVMO

Keynote speaker

ing. **Ahmed Aboutaleb**
burgemeester van Rotterdam

Verdere sprekers

BRIGGENMARNs mr. **Richard Oppelaar**
commandant van het Korps Mariniers en
directeur operaties van de Koninklijke Marine

Prof. dr. **Ben Schoenmaker**
hoofd afdeling Operationele Dienstverlening van het
Nederlands Instituut voor Militaire Historie

Aanvang 13.00 uur

Aanmelden www.kvmo.nl

Locatie Van Ghentkazerne, Toepad 120, 3063 NJ Rotterdam

Koninklijke Vereniging van Marineofficieren | www.kvmo.nl | info@kvmo.nl